

NUSRET KÖYMEN'İN EĞİTİM GÖRÜŞÜ

Ufuk Akın

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

ŞUBAT, 2021

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (...) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Ufuk
Soyadı : AKIN
Bölümü : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Nusret Köymen'in Eğitim Görüşü
İngilizce Adı : Education View of Nusret Koymen

ETİK İLKELERİNE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğumu beyan ederim.

Adı Soyadı: **Ufuk AKIN**

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Ufuk AKIN tarafından hazırlanan “Nusret Köymen’in Eğitim Görüşü” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Beyhan ZABUN

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Recep Batu GÜNÖR

Türk-İslam Felsefesi Anabilim Dalı, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Üye: Doç. Dr. Ekrem Ziya DUMAN

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 26/01/2021

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Yücel GELİŞLİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜR

İnsanlığın var oluşundan günümüze kadarki süreçte, insanoğluna nasıl bir eğitim verilmesi gerektiği tartışılmalı konulardan biridir. Kuşkusuz her toplum kendi eğitim sistemi üzerinde tamamen ya da kısmen değişikliğe gitmektedir. Nusret Köymen (1903-1964) bu anlamda Türk Eğitim Tarihinde çok önemli bir yere sahiptir. Gerici düşünce yapısını şiddetle eleştiren Köymen, eğitimdeki gelişmenin, ilerlemenin Cumhuriyet döneminin ilerici, çağdaş, Atatürkçü düşünce yapısını benimsemekle mümkün olacağını savunmaktadır.

Bu çalışmada Nusret Köymen'in eleştirdiği Cumhuriyet dönemi öncesi eğitim anlayışıyla onun eğitim düşüncesinin belkemiğini oluşturan Cumhuriyet dönemi eğitim görüşü karşılaştırılması yapılmıştır.

Öncelikle yüksek lisans eğitimim boyunca değerli katkılarını esirgemeyen Prof. Dr. İbrahim KISAÇ'a Felsefe Grubu Eğitimi yüksek lisans hocalarımıza, çalışmanın hazırlanması sürecinde desteklerini ve bilgilerini benden esirgemeyen kıymetli danışmanım Prof. Dr. Beyhan ZABUN'a, yüksek lisans eğitimim süresince yardımlarını benden esirgemeyen kurum müdürüm Abdulkadir YAŞAR'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca çalışmam süresince her türlü desteğini hiçbir zaman benden esirgemeyen aileme teşekkürü borç bilirim.

NUSRET KÖYMEN'İN EĞİTİM GÖRÜŞÜ
(Yüksek Lisans Tezi)

Ufuk Akın

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Şubat, 2021

ÖZ

Araştırmada Cumhuriyet dönemi öncesi eğitim anlayışıyla Nusret Köymen'in Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışı sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik yönlerden karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Literatür tarama, doküman incelemeye dayalı yapılan bu araştırmanın verileri, Köymen'in eserleri çerçevesinde nitel veri analizi yöntemi kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmanın sonucunda, Türk eğitim tarihinde özellikle de Cumhuriyet dönemi eğitim düşüncesinin oluşumunda Köymen'in ifade ettiği “demokrasi, halk eğitimi, köycülük, çağdaşlaşma, kalkınma” gibi kavramların önemine “Demokrasiyi Kurtaralım Demokrasiyi Kurtaracak Halk Eğitimidir”, “Büyük Aydınlığa Doğru”, “Cemiyet Teşkilatlanmasında Köy ve Şehir Yahut Devletçiliğin Esasları”, “Meksika’da Köycülük”, “Türk Köyünü Yükseltme Çareleri” vb. eserlerinde dikkat çekilmiştir. Köymen'in eğitim düşüncesinin bütün olarak oluşumunda Atatürk'ün önemli bir yeri vardır. Araştırmada Köymen'in eğitim fikrini oluştururken özellikle Atatürk'ün Atatürkçü düşünce yapısının temelini oluşturan “demokrasi, halk eğitimi” gibi önemli kavramlardan yararlandığı ve eğitim düşüncesine bu bağlamda yön verdiği üzerinde durulmaktadır.

Anahtar Kelimeler : Nusret Köymen, Eğitim, Demokrasi, Köycülük, Çağdaşlaşma, Kalkınma
Sayfa Adedi : xi + 56
Danışman : Prof. Dr. Beyhan ZABUN

EDUCATION VIEW OF NUSRET KOYMEN

(M.S. Thesis)

Ufuk Akın

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

February, 2021

ABSTRACT

In the study, Nusret Köymen's understanding of education in the Republican period was analyzed comparatively in terms of social, cultural, political and economic aspects. The data of this research, which is based on literature review and document review, were obtained by using qualitative data analysis method within the framework of Köymen's work of art. As a result of the research, "Let's Save Democracy is Public Education that Will Save Democracy", "Towards Great Brightness", "Principles of Village and City or Statism in Organization of Society", "Remedy in Mexico", "Remedies for Upgrading the Turkish Village" etc. work of arts have drawn attention to the importance of concepts such as "democracy, public education, peasantry, modernization and development" expressed by Köymen in the history of Turkish education, especially in the formation of the Republican education thought. Atatürk has an important place in the formation of Köymen's educational thought as a whole. In the research, it is emphasized that while establishing the education idea of Köymen, especially Atatürk, he benefited from important concepts such as "democracy and public education", which form the basis of Atatürk's mindset, and that he directs education thought in this context.

Key Words : Nusret Köymen, Education, Democracy, Peasantism,
Modernization, Development
Page Number : xi + 56
Supervisor : Prof. Dr. Beyhan ZABUN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERİNE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
BÖLÜM I	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	2
1.4. Sınırlılıklar	2
1.5. Tanımlar	3
BÖLÜM II.....	4
YÖNTEM.....	4
2.1. Araştırmanın Modeli	4
2.2. Veri Toplama Araçları	4
2.3. Verilerin Analizi.....	4
BÖLÜM III	5
NUSRET KÖYMEN'İN HAYATI VE ESERLERİ	5
3.1. Nusret Köymen'in Hayatı (1903-1964)	5
3.2. Eserleri.....	6

BÖLÜM IV	9
KÖYMEN'İN EĞİTİM GÖRÜŞÜ VE KAYNAKLARI.....	9
4.1. Eğitim.....	9
4.2. Eğitim Felsefesi	9
4.2. Köymen'e Göre Eğitim.....	10
4.3. Köymen'in Eğitim Görüşlerini Etkileyen Kişiler – Olaylar -Kurumlar ..	11
4.3.1. Harf İnkılabı	12
4.3.2. Millet Mektepleri	13
4.3.3. Halkevleri	15
4.3.4. Köy Enstitüleri.....	16
4.4. Köymen'in Eğitim Düşüncesinin Oluşmasında Atatürk'ün Önemi	18
4.5. Köymen'in Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi Eğitimini Değerlendirmesi	19
4.6. Köymen'in Eğitim Anlayışının Temel Yapısı.....	20
4.6.1. Siyasal Yönden Eğitim Yapısı	20
4.6.1.1. <i>Demokrasi</i>	20
4.6.2. Halk Eğitimi Kavramı ve Türleri	21
4.6.2.1. <i>Yetişkin Eğitimi</i>	22
4.6.2.2. <i>Yığın Eğitimi</i>	24
4.6.2.3. <i>Temel Eğitim</i>	25
4.6.2.4. <i>Bütüncül Eğitim</i>	25
4.7. Sosyal ve Kültürel Yönden Eğitim Yapısı	28
4.7.1. Halkçılık Kavramı.....	28
4.7.2. Halkçılık ve Köycülük Bağlamında Eğitim.....	30
4.7.3. Köycülük Anlayışı Ekseninde Dünya Toplumlarından Örnekler ve Türk Toplumuna Yansımaları	32
4.7.3.1. <i>Meksika: Kültür Heyetleri</i>	32
4.7.3.2. <i>Danimarka: Halk Okulları ve Teknoloji Merkezleri</i>	33
4.7.3.3. <i>Amerika Birleşik Devletleri: Zirai Yayım Servisi ve Köy Aile Mektebi</i>	35
4.7.3.4. <i>Yunanistan: Teşvik Yevmiyesi</i>	35
4.7.4. Köy Eğitim Yapısında Şehir Eğitim Yapısının Önemi	36
4.8. Ekonomik Yönden Eğitim Yapısı.....	37

4.8.1. Kalkınma Kavramı ve Türleri	37
4.8.1.1. Köy Kalkınması	38
4.8.1.2. Şehir Kalkınması.....	40
4.8.2. Kalkınmada Rehber Görevi Gören Kişiler	41
4.8.2.1. Köy Öğretmeni.....	41
4.8.2.2. Köy Misyoneri	41
4.8.3. Buhranın Etkisiyle Devletçi Ekonomi Anlayışına Geçiş.....	44
4.8.4. Devletçilik Düşüncesinin Halkçılık Anlayışındaki Yeri.....	45
4.8.5. Devletçi Anlayışın Eğitim Yapısına Etkisi	46
BÖLÜM V	48
SONUÇ	48
KAYNAKLAR.....	52

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. <i>Köymen'in Başlıca Eserleri</i>	7
Tablo 2. <i>Köymen'in Makaleleri ve Broşürleri</i>	8

KISALTMALAR LİSTESİ

CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
s	Sayfa
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, İlim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
vb.	Ve benzeri

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanlığın var oluşundan günümüze kadarki süreçte eğitim kavramı, insanoğlunun kendini ve var olduğu toplumsal yapıyı geliştirmesinde ve dönüştürmesinde etkili olmuştur, olmaktadır. İnsanlık tarihi insanoğlunun eğitim yoluyla maddi olan şeylerden manevi şeylere kadar özellikle de toplumun ve toplumsal yapının düşünce yapısını dönüştürmeye değin birçok yönden toplumsal durum ve olaylara sahne olmuştur.

Eğitim kavramı; özünde ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal birçok durumla ilişkilidir. Örneğin sosyal ve kültürel açıdan Türk toplumunun gelenekçi eğitim sisteminin topyekün dönüşüme uğrayarak modern eğitim yolunda halkı ve halkın isteklerini ön plana alan halkçı anlayış biçimiyle hareket edilmesi halkçı anlayış olarak millet mekteplerinin faaliyetleri eğitimin gelişimine ve ilerlemesine önemli katkıda bulunmuştur. Benzer şekilde araştırmamızın bel kemiğini oluşturan köy ve köycülük bilimi kavramları ışığında köylünün ve köy toplumsal yapısının tarihi süreç içerisinde ekonomik ve teknolojik olarak gelişimi bu gelişime örnek olarak verilebilir. Köy Enstitülerinin köylülere verdiği daha çok ekonomik yönü ağır basan eğitim anlayışı ve araştırmamızın ana aktörü olan kitaplarında Cumhuriyet Döneminin siyasi ideolojisinin ağır bastığı Nusret Köymen'in de dediği gibi "demokrasi" kavramı Türk halkının düşünce yapısının modernleşmesinde, daha cumhuriyetçi ve laik bir toplum yapısının oluşumunda önem arz etmiştir.

Tüm bu bahsedilenlerden hareketle Nusret Köymen'in eğitim düşüncesi demokrasi, halk eğitimi, çağdaşlaşma, köycülük, aydınlanma vb. kavramlar ışığında yaşadığı dönemde cereyan eden ekonomik, sosyal ve kültürel, siyasal olaylarla ilişkili olarak ele alınmıştır.

1.1. Problem Durumu

Bu çalışmada, Nusret Köymen'in eğitim görüşünün şekillenmesinde hangi kurumlar, olaylar, kişiler etkili olmuştur? ana problemi ekseninde şu alt problemlere yer verilmiştir:

- a) Köymen'in eğitim düşüncesinin oluşumunda Cumhuriyet dönemi toplumsal yapısı nasıl bir etkide bulunmuştur?
- b) Köymen, eğitim fikrini oluştururken Cumhuriyet öncesi eğitim anlayışı ile Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışını hangi yönden karşılaştırmıştır?
- c) Köymen'in eğitim anlayışı hangi kavramlar ekseninde oluşmuştur?
- d) Köymen'in eğitim görüşünün şekillenmesinde Atatürk ve Atatürkçü düşünce yapısı nasıl bir etkiye sahiptir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Nusret Köymen'in eğitim görüşü ve bu görüşün oluşmasında etkili olan durum sosyal ve kültürel yönden çağdaşlaşma ve aydınlanma kavramları ışığında, siyasal açıdan demokrasi fikri, ekonomik bakımdan kalkınma ve endüstrileşme kavramları bağlamında analiz edilecektir.

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitim ve eğitimin tarihi; insanlık tarihi kadar eskidir. Eğitim ve onun toplumsal yapıda meydana getirdiği değişim ve dönüşümler üzerine birçok düşünür görüş bildirmiştir. Bu bakımdan Türk eğitim düşüncesi tarihi kozmopolit bir yapıya sahiptir. Türk eğitim düşüncesi tarihi incelendiğinde her dönemin oluşumunda rol oynayan aktörler ve faktörler her ne kadar birbiriyle bağlantılı olsa da belli bir noktada birbirinden ayrılmaktadır. Bu anlamda Türk eğitim düşüncesi tarihinin temelini oluşumunda Cumhuriyet Döneminde meydana gelen olaylar ve bu olayların oluşturduğu toplumsal yapı analizi önem arz eder. Bu açıdan çalışma Cumhuriyet Dönemi eğitim düşünürü ve sosyologlarından biri olan Nusret Köymen'in Türk eğitim düşüncesinin temelini oluşturan Cumhuriyet Dönemi eğitim anlayışını gözler önüne serecek olması bakımından önem taşımaktadır.

1.4. Sınırlılıklar

Köymen'in ele aldığı "demokrasi, halk eğitimi, köycülük, çağdaşlaşma" gibi kavramlar kaleme aldığı eserleriyle sınırlıdır. Köymen'in konu ile doğrudan ilgili olmayan tarih çalışmaları araştırma kapsamı dışındadır.

1.5. Tanımlar

Çağdaşlaşma: Modernleşme (Çağdaşlaşma) terimi Latince modernus kelimesinden alınmıştır. Modernus “modo” dan türetilmiş bir kelimedir. “Modo” ise Eski Latince “hemen şimdi”, “yaşadığımız zamana ait”, ya da “yaşadığımız zamana uygun” demektir. Çağdaşlaşmak da içinde bulunulan çağın bütün insanlığa sunduğu maddi ve manevi tüm imkan ve nimetlerden faydalanma durumudur (Efe, 2011).

Demokrasi: Demokrasinin en genel tanımı şudur: Halkın halk tarafından yönetilmesi, egemenliğin millete veya halka ait olmasıdır. Zaman geçtikçe elde edilen tecrübeler demokrasinin daha geniş kapsamlı tanımlara konu olmasına neden olmuştur. Bu kapsamda demokrasi “En üst iktidarın halkta bulunduğu ve halkın belli aralıklarla tanınan özgür seçimlerde, temsilcilerini seçtiği, temsil ve devredilmiş otorite yoluyla halk tarafından dolaylı olarak kullanılan hükümet biçimine imkan veren siyasi sistem olarak ifade edilmiştir (Köşker, 2019).

Eğitim: İnsanın doğumundan ölümüne kadar yaşamının her alanını etkileyen bir süreçtir. Türk Dil Kurumu eğitimi; çocukların ve gençlerin toplum yaşamında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde ve/veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda eğitim; bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istedik değişme meydana getirme süreci olarak da ele alınmaktadır (Yanıklar vd., 2018).

Halk Eğitimi: OECD’nin tanımına göre halk eğitimi; zorunlu öğrenim çağının dışına çıkmış ve asıl uğraşısı okula gitmek olmayan bireylerin yaşamlarının herhangi bir kademesinde duyacakları öğrenme gereksinimlerini ve ilgilerini doyurmak üzere özellikle düzenlenen etkinlikler ya da programlardan oluşan bir süreçtir. MEB’ce yapılan tanıma göre halk eğitimi; herhangi bir örgün eğitim kurumuna gitmeyen ya da bitiren ya da örgün eğitimin bir kademesinden ayrılan bireylerin ilgi ve gereksinimlerini karşılamak ve belli bir meslek kazandırmaya yönelik olarak düzenlenen kısa süreli eğitim etkinlikleridir (Hesapçoğlu ve Durmuş, 2006, s.216).

BÖLÜM II

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma modeline göre tasarlanmıştır. Nitel araştırma, olay ve durumların bütünsel ve gerçekçi bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı bir araştırma desenidir.

2.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak literatür tarama, doküman incelemesi kullanılmıştır. Literatür taraması, ilgilenilen konuya ilişkin bilgileri bulmayı, araştırmaya kuramsal bir temel kazandırmayı ve benzer çalışmaların sonuçlarının görülmesini sağlar. Seçilen konuya ilişkin önceki çalışmaları inceleyerek araştırma probleminin daha önce cevaplanıp cevaplanmadığı da bulunabilmektedir. Aynı zamanda araştırmanın nasıl yapılacağına ilişkin fikirler geliştirilmesine ve kullanılacak veri toplama araçlarının belirlenmesine yardımcı olur. Araştırmanın sonucunda elde edilen sonuçları, diğer araştırma sonuçları ile karşılaştırarak farklılık ve benzerliklerin nedenleri hakkında fikir yürütülmesine de yardımcı olur (Büyüköztürk, Akgün, Demirel, Karadeniz ve Kılıç, 2018, s.47).

2.3. Verilerin Analizi

Literatür tarama, doküman incelemesi ile elde edilen veriler “demokrasi, halk eğitimi, köycülük” gibi kavramlar Köymen’in literatür kapsamında ele aldığı eserlerine bağlı olarak araştırmaya kuramsal bir boyut kazandıracak şekilde ele alınmıştır. Buradan hareketle Köymen’in eğitim görüşünün ana hatları kuramsal düzeyde belirlenmiştir.

BÖLÜM III

NUSRET KÖYMEN'İN HAYATI VE ESERLERİ

Bu bölümde Nusret Köymen'in çocukluğuna, öğrenim ve meslek hayatına değinilmiştir. Son olarak da Köymen'in birçok alanda kaleme aldığı eserlerin listesine yer verilmiştir.

3.1. Nusret Köymen'in Hayatı (1903-1964)

Nusret Köymen 1903 yılında İstanbul'da doğmuştur. İlköğrenimini Kadıköy Numune Mektebi'nde, ortaöğrenimini ise Kadıköy Sultanisinde tamamlamıştır (Avcı, Erjem, 2018, s.100). 1919'da İstanbul Amerikan Koleji'ne başlamış ve 1926 yılında Ticaret Bölümü'nden mezun olmuştur (Zabun, 2019, s.124). 1931-1936 arasında Ankara Erkek Lisesi'nde İngilizce öğretmenliği yapmıştır (Binbaşıoğlu, 2009, s.563). 1936-1937'de Amerika'da köy sosyolojisi öğrenimi yapmış ve master derecesiyle mezun olmuştur. Çeşitli görevlerden sonra 1953 yılında Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğine atanmıştır (Binbaşıoğlu, 1995, s.331). MEB Talim Terbiye Kurulu üyeliği ve Gazi Eğitim Enstitüsünde sosyoloji hocalığı yapmıştır (Sözer, 2019, s.48).

Nusret Köymen, Atatürk döneminde Amerika'ya gönderilen öğrenci grubunda yer almaktadır. Dönemin eğitim politikaları çerçevesinde bu ülkede aldığı eğitime bağlı olarak köy ve köylünün eğitimi konularına odaklanmıştır. Dönemin eğitim ve kültür politikalarında etkili olmuştur. Halkevlerinin resmi yayın organı olan Ülkü Dergisi'nin imtiyaz sahipliğini yapmıştır. Bu dergi Mart 1933'ten Ağustos 1950'ye dek kesintisiz 17 yıl yayınlanmıştır. Özellikle köycülük alanındaki çalışmalarla Türk siyasal hayatına önemli yenilikler getirmiştir. Derginin yazarlarının hemen hemen hepsi aynı zamanda Halkevleri projesinde görev alan dönemin ünlü siyasetçisi ve bir süre de Başbakanlık yapan (1946-1947 arası) Recep Peker'in çalışma arkadaşları ve yakın dostlarıdır (Doğan, 2018, s.74).

1950'li yıllarda Nusret Köymen'in Gazi Eğitim Enstitüsü'nde verdiği dersler Cumhuriyet Döneminde Eğitim Sosyolojisi adıyla okutulan ilk derslerdir. Köymen 1953-1959 yılları

arasında Talim ve Terbiye Kurulu üyeliği yaparken ek görevle Gazi Eğitim Enstitüsü'nde söz konusu dersleri vermiştir (Durmuş, Hesapçıoğlu, 2006, s.260). “1950’ye kadar öğretmen okullarında uzun süre okunan “Sosyoloji” dersi, bundan sonra “Eğitim Sosyolojisi” adını almıştır. Gazi Eğitim Enstitüsü Pedagoji bölümündeki “Sosyoloji” dersi de aynı adı almıştır. Nusret Kemal Köymen’in “Eğitim Sosyolojisi” adında bir kitabı vardır. Bu kitap, o tarihte öğretmen okulları için de ders kitabı olarak kabul edilmiştir. Köymen derste bu kitabı okutmuştur (Binbaşoğlu, 2005, s.176).

Köymen’in eğitim üzerine broşür ve makaleleri de mevcuttur. 1956 yılında toplanan VI. Milli Eğitim Şurası’ndaki belgeler arasında onun Halk Eğitimi Rehberi ve Teknik Halk Eğitimi adlı broşürleri bulunmaktadır. Makale olarak; Terbiye Meselesi, Halk Terbiyesi, Sovyetlerde Bayram ve Terbiye, Bir Köy Terbiyesi Örneği ve Danimarka Köylüsü Nasıl Uyandı adlı çalışmalardan söz edilebilir. Köymen’in köycülük üzerine Köycülük Programına Giriş, Köycülük Esasları ve Türk Köyünü Yükseltme Çareleri, Meksika’da Köycülük, Cemiyet Teşkilatlanmasında Köy ve Şehir adlı çalışmaları da bulunmaktadır” (Avcı, Erjem, 2018, s.101).

3.2. Eserleri

Nusret Köymen’in eserleri; yazarın hayatının, Milli Mücadele ve Cumhuriyet’in ilk yıllarıyla Cumhuriyet Dönemini kapsamasının da bir özelliği olarak, bu dönemlerin gerek siyasi gerek sosyo-kültürel gerekse ekonomik gelişmelerine ait gözlem ve eleştirileri barındırmaktadır.

Tablo 1
Köymen'in Başlıca Eserleri

Eser Adı	Basım Yeri	Basım Yılı
Fen Bilgisi	İstanbul	1931
Moğollar	İstanbul	1932
Meksika'da Köycülük	Ankara	1934
Köycülük Rehberi	Ankara	1934
Köycülük Esasları	Ankara	1934
Halkçılık ve Köycülük	Ankara	1934
Köycülük Programına Giriş	Ankara	1935
Harpte Köycülük	Ankara	1939
Türk Köyünü Yükseltme Çareleri	Ankara	1939
Cemiyet Teşkilatlanmasında Köy ve Şehir Yahut Devletçiliğin Esasları	Ankara	1939
Milli Korunmada İktisadi Tedbirler	Ankara	1942
Toprak ve Köy	İstanbul	1945
Medeniyet	İstanbul	1946
Tarihimize Toplu Bir Bakış	İstanbul	1947
Bölge Plancılığı	İstanbul	1948
Demokrasiyi Kurtaralım Demokrasiyi Kurtaracak Halk Eğitimidir	İstanbul	1952
Köy Kalkınması Yunanistan'dan Bir Misal	İstanbul	1952
Endüstrileşme ve Teknoloji Merkezleri	Ankara	1955
Eğitim Sosyolojisi	İstanbul	1956
Halk Eğitimi Rehberi	Ankara	1956
Teknik Halk Eğitimi	Ankara	1957
Büyük Aydınlığa Doğru	İstanbul	1960
Komünizm Karşısında Sosyal Davranışlı Hür Teşebbüs	İstanbul	1961
İş Adamı Uyan	İstanbul	1962
Davranmalıyız	İstanbul	1963
Köycülük Bilimi	İstanbul	1964

Tablo 2
Köymen'in Makaleleri ve Broşürleri

Makale Adı	Broşür Adı
Terbiye Meselesi	Halk Eğitimi Rehberi
Halk Terbiyesi	Teknik Halk Eğitimi
Sovyetlerde Bayram ve Terbiye	Kalkınan Türkiye
Bir Köy Terbiyesi Örneği ve Danimarka Köylüsü Nasıl Uyandı	

BÖLÜM IV

KÖYMEN'İN EĞİTİM GÖRÜŞÜ VE KAYNAKLARI

4.1. Eğitim

Eğitim, üzerinde ortak uzlaşa sağlanamayan temel kavramlardan biridir. Araştırmacılar bu ortak uzlaşa durumunun sağlanamamasından dolayı eğitim bilimleri tarihine kendilerine özgü eğitim tanımları yaparak bu literatüre önemli katkılarda bulunmuşlardır. Literatür incelendiği zaman farklı farklı kaynaklarda birbirinden değişik eğitim kavramı tanımlarına rastlanılmaktadır. Bu tanımlardan belli başlı olanları burada ele almak eğitim kavramının taşıdığı anlamları incelemek bağlamında önem arz eder.

Tanımlardan birine göre; “Eğitim, bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerlerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır” (Tezcan, 1985, s.4). Dikkat çeken diğer bir tanıma göre ise; “Eğitim, fertlerin zihinlerini yeryüzünde ahlaka dayalı bir sosyal düzen kurmalarını sağlayacak tarzda şekillendirme sürecidir” (Çelikel, 2008, s.74).

4.2. Eğitim Felsefesi

Eğitim felsefesi, eğitimin en temel ilkelerini kavramlarını sorunlarını anlamaya çalışan felsefe alanıdır. Eğitim felsefesine dayalı olarak eğitimi tasarlamak aynı zamanda eğitimde bir sistem kurmaktır (Günay, 2019, s.131). Türk eğitim felsefesi tarihinde Nusret Köymen'in eğitim görüşlerinden etkilendiği önemli kişiler arasında John Dewey, Hasan Ali Yücel gibi isimler yer almaktadır. John Dewey kendi eğitim sistemine geleneksel eğitimi eleştirerek başlar. Dewey, yeni eğitim anlayışı ve ilerlemeci okulların yükselişe geçmesinin geleneksel eğitime karşı duyulan hoşnutsuzluğun bir ürünü olduğunu ifa etmektedir (Öztürk, 2008, s.46).

Dewey'in eğitim felsefesiyle Köymen'in eğitim düşüncesi büyük oranda benzerlik göstermektedir. Bu durumun oluşmasında temel etken Köymen'in Atatürk döneminde

Amerika'ya giden öğrenci grubunda yer almasıdır. Dewey'in eğitim felsefesi, temelinde geleneksel eğitim anlayışının öğreneni pasif bir nesne olarak görmesi, öğrenenin öğreticinin öğrettiği bilgileri ezberleyerek aynen aktarması gibi yönlerini eleştirerek bu noktada Köymen'le aynı fikri savunmaktadır denilebilir.

Hasan Ali Yücel felsefe öğretmenliği yapmış, Milli Eğitim Bakanı olarak görevde bulunmuş ayrıca Köy Enstitülerinin kuruculuğunu yapmış önemli bir eğitim düşünürüdür.

Hasan Ali Yücel'in hürriyet tanımı ve hürriyet üzerine düşüncelerinin bilinmesi düşünce dünyasının daha iyi bilinmesini sağlayacak temel kavramlardandır. Yücel, hürriyetin baskı dönemlerinin bir eseri olduğunu düşünmüştür (Taşkesen, 2006, s.56).

Hasan Ali Yücel'in eğitim düşüncesinin ana eksenini oluşturan hürriyet kavramı Nusret Köymen'in Cumhuriyet öncesi eğitim anlayışından Cumhuriyet dönemi modern ve özgür eğitim anlayışına geçiş süreci bakımından büyük ölçüde benzerlik gösterir. Yücel'in, Atatürk döneminden sonraki süreçte köyün ve köylünün ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden gelişiminde ve kalkınmasında önemli rol oynayan Köy Enstitüleri'ni kurması bu eğitim kurumunun Köymen'in eğitim fikrinin oluşumunu olumlu yönde etkilemesi bakımından dikkat çekicidir denilebilir.

4.2. Köymen'e Göre Eğitim

Köymen (1956, s.2) eğitimi şu şekilde tarif eder: Eğitim kendi başına öğrenme işi değil, topluluk içinde ruhi, fikri ve sosyal gelişme işidir. Ona göre; hiçbir insan kendini hayvan halinden çıkaracak davranış, alışkanlık, hüner ve bilgileri kendi başına elde edemez. Öğrendiğimiz her şeyi ailemizden, çevremizden, milli kültür ve medeniyetimizden, dünya medeniyetinden, okuldan, kitap, gazete, radyo ve sinemadan öğreniriz. Bize bütün bilgimizi kazandıran en küçüğü olan aileden, en büyüğü olan beşeriyete kadar, insan topluluklarıdır.

Köymen eğitim anlayışında geleneksel eğitim anlayışının eksik kalan yönlerini şu şekilde ifade etmiştir: Eski eğitimin ikilik ve baskı olmak üzere iki temel hatası vardır. Öğrenci-öğretmen ikiliği ve öğretmen baskısı eğitimi daha az verimli hale getirir ve ruhlarda kötü izler bırakır. Bu sebeplerle öğrenme hayata ve topluma bağlanmalıdır (Arslangilay ve Özdemir, 2019, s.125). Bu sözlerden hareketle; geleneksel-modern eğitim anlayışları ayrımında geleneksel eğitim anlayışının ezberci, baskıcı, öğrenciyi edilgen bir nesne gibi görme durumundan ziyade Köymen modern eğitim anlayışınınsa öğrencinin aktif,

katılımcı, bilinçli kararlar alan, öğrenme metodu olarak yaparak ve yaşayarak öğrenme yöntemini baz aldığı bir eğitim anlayışı olduğunu ifade etmektedir denilebilir.

Köymen, eğitim anlayışında toplu başarıya yönteminden bahseder. Bu yöntem belli başlı durumlara ve olgulara uygulanırken belli bir sıra ve süreç gözetilir. Toplu başarıda ilk adım karşılaşılan bir problemin ortaya konmasıdır. Bazı problemler mesleği, diğerleri okulu, bir kısmı da çevreyi veya memleketi ilgilendirdiği gibi bazı problemler birkaç topluluğu birden ilgilendirir (Köymen, 1956, s.6). Yapacağımız tek iş sezimizle aklımızı birlikte çalıştırarak en mühim ve çözümü nispeten kolay bir problemi seçmeye çalışmaktır. Problem seçildikten sonra düzgün ve kesin bir ifadeye bağlanarak ortaya konulur. Toplu başarıya çalışmasının bütün ruhunu çözüm ve iş programı teşkil eder. Çünkü sınıf başkalarına öğüt veren bir rapor hazırlamaz, kendine düşen işi bulur ve programlaştırır (Köymen, 1956, s.8). Buradan hareketle halk önderi ve eğitimcisi Atatürk'ün yaşadığı toplum için yaptıklarını kendine örnek alan Köymen'in eserlerinde toplu başarıya yönteminin örnek bir uygulama alanı bulunduğu ender toplumlardan biri olan Türk toplumunun istiklal ve bağımsızlık mücadelesini başarıya ulaştırma yönünden yaparak ve yaşayarak öğrenme metodunun eğitimdeki önemli yansımalarından birini oluşturmaktadır denilebilir.

Köymen'e göre eğitim, bağımsız bir bilim olmaktan çok iki bilimin sentezinden oluşan bir bilimdir. Bunlardan biri sosyoloji diğeri ise psikolojidir. Eğitimle sosyolojinin amaçları ortaktır. Bunlar, bireylerin ve toplumların gelişimine yapıcı katkı sağlamak, problemleri önlemek ve gidermek, toplumun bireyleri ile birlikte sağlıklı bir ilerleme yolunda gelişmesine bilim ve eğitim yoluyla yardım etmektir (Arslangilay ve Özdemir 2019, s.124).

4.3. Köymen'in Eğitim Görüşlerini Etkileyen Kişiler – Olaylar -Kurumlar

Köymen' in eğitim görüşünün oluşmasında elbette birçok faktör etkili olmuştur. Ancak onun gerek yaşadığı dönemin siyasal, sosyal-kültürel gerekse ekonomik özellikleri bağlamında eğitim düşüncesinin şekillenmesinde Atatürk'ün önemli bir yeri vardır. Bu yüzden bu çalışmada Köymen'in eğitim düşüncesinin oluşmasında Atatürk'ün önemi adlı ayrı bir alt başlığın oluşması gerekliliği doğmuştur.

4.3.1. Harf İnkılabı

Osmanlı Devleti'nde Türk tarihi Türklerin İslamiyet'i kabulünde önemli bir kırılma noktası olan Talas Savaşı ile başlatılırken, dil alanında Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerin birlikte kullanıldığı, Türkçe kelimelerin Arap harfleriyle yazıldığı "Osmanlıca" adı verilen bir yazı dili kullanılmaya başlanmıştır. Bu yazı dili her ne kadar hala günümüzde de bazı çevreler tarafından kabul edinilmek istenilirse de Arap harflerinin öğrenilmesindeki zorluk, Türkçe kelimeleri Arap harfleri ile ifade etme zorluğu, Arapça kelimeleri öğrenme ve bu kelimelerin telaffuzundaki zorluklar nedeniyle Türk halkının okuma yazmasını zorlaştırmıştır. Bu sorun Atatürk'ün Türk Harf İnkılabı girişiminde bulunmadan çok öncesinde dile getirilmiş, tartışılmış, ancak uygulamaya konulamamıştır (Mert, 2017, s.193-194).

Atatürk, halkın yıllarca cahil kalmasına sebep olan alfabenin kolaylaştırılması, okur-yazar oranının artırılması, eğitim ve öğretim işlerinin yaygınlaştırılması için; alfabe değişikliğinin gerçekleştirilmesi gerektiğine inanmıştır (Tunca, 2006, s.113). Harf Devrimi, niteliği bakımından basit bir yazı değişiminden ibaret değildir. Bu inkılabın sosyal yaşamımızda, dil ve kültür tarihimizde önemli bir yeri vardır. Türk toplumunun kendi diline, kendi tarihine sahip çıkabilmesi, eğitim birliğine ve milli bir eğitim sistemine kavuşabilmesi, okuyup yazma öğrenmenin kolaylaştırılması ve kültür alanındaki gelişmelerde gerekli hamlelerin yapılabilmesi, her şeyden önce Türk ulusunun kendi dilinin özelliklerine uygun, kolay öğrenilir bir alfabe sistemine sahip olması ile mümkün olmuştur (Tunca, 2006, s.114).

Atatürk döneminde; siyasal, sosyal ve kültürel, ekonomik yönden birçok önemli inkılap yapılmıştır. Bu inkılapların düşüncede ve uygulamada temelini oluşturan en önemli inkılap olarak Harf İnkılabı görülebilir. Çünkü bir toplumu var eden onu ayakta tutan toplumun kültürünü nesilden nesle aktaran en önemli araç dildir. Dilsiz bir toplum her zaman başka toplumların himayesi altına girmeye, sömürülmeye mahkumdur. Bu yüzden toplumu toplum yapan onun dilidir. Bu açıdan Türk toplumunda yüzyıllar boyu kullanılan Arap Alfabesinin miadını doldurup Latin Alfabesine geçilmesi Türk toplumu bakımından devrim niteliğindeki bir gelişmedir.

Arap harflerinin okunup yazılmasının zor olması, Batı dünyasıyla kültürel açıdan ilişkilerin geliştirilmesi ve dış yazışmaların daha kolay yapılma gerekliliği bu önemli inkılabı gerçekleştirme zorunluluğunu ortaya çıkaran temel nedenlerden biridir denilebilir. Harf İnkılabının yapılmasıyla ilerde değineceğimiz Millet Mekteplerinin Açılması,

Halkevlerinin Kurulması ve Atatürk'ün ölümünden sonra faaliyete geçen Köy Enstitüleri Köymen'in eğitim görüşlerini etkileyen önemli kurumlar olarak ortaya çıkacaktır.

4.3.2. Millet Mektepleri

Sadece harf değişikliğine ilişkin verilen ve uzun yıllar süren mücadele, yeni Türk harflerinin kabulüyle çözümlenmiş, bundan sonra halktaki okur yazar olmama durumunu kaldıracak ve tüm yurdu okula dönüştürecek olan yarış başlamıştır. Millet Mektepleri faaliyeti uzun, mücadelecî, yorucu fakat ülkenin en üstteki Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ından en alttaki idari birimine kadar uzanan şevkle yapılan bir çalışma örneğini oluşturmuştur (Şahin, 1992, s.213). Millet Mektepleri yazı devriminden sonra Türkiye şartlarına uygun ve diğer devletlerdeki "Halk Eğitim" çalışmalarından esinlenmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Şahin, 1992, s.214).

Türkiye'de Millet Mekteplerinin açılması düşünüldüğü günlerde okur yazar oranı hiç de iç açıcı bir durumda değildi. Örneğin 1920'lerde okuma yazma oranı %9-10 civarında idi. Bu rakam 1940'larda ancak %30 civarına ulaşabilmiştir. Atatürk bu acı tabloyu değiştirebilmek için okuma yazma öğretmeyi ulusal bir görev olarak benimsemiş ve olayı bir seferberlik şeklinde başlatmıştır. Şehir ve kasabalarda başlatılan okuma-yazma seferberliğine halkın gösterdiği ilgi, bu çalışmanın daha teşkilatlı ve disiplinli ele alınması gerekliliğini ortaya koymuştur (Uluskan, 2010, s.201). Bunun üzerine, eğitimi yaygınlaştırmak için başta Cumhurbaşkanı'nın gayretleriyle mesele hükümet programına alınmıştır. İşte bu faaliyetlerin sonunda Millet Mektepleri (Ulus Okulları-Halk Dershaneleri) nin açılması kararlaştırılmıştır (Uluskan, 2010, s.202).

Millet Mekteplerinde yetişkinlerin günlük yaşamlarında en çok yararlanabilecekleri konulara ait bilgilerin verilmesi amaçlanmıştır. Bu dersler arasında şunlar yer almıştır (Albayrak, 1994 s.477).

1. *Okuma-Yazma*: Yeni harflerle okuma-yazmayı öğrenmiş olanların düzgün bir biçimde okumalarını ve düşüncelerini en iyi biçimde anlatabilmelerini sağlamaya yönelik olan bu derslerde, halk kültüründen ilginç örnekler, günlük gazete haberleri, kadınlar için ev bilgileri, dergi yazılarının yanı sıra, gündelik yaşamda en çok kullanılan yazışmalar mektup-dilekçe-telgraf-senet vb. öğretilmiştir (Albayrak, 1994, s.478).

2. *Hesap ve Ölçüler:* Günlük yaşamda en çok gerekli olan basit hesap işlemleri, dört işlem, uzunluk ölçüleri (metre, arşın, okka, dirhem, gram, kilogram), para birimleri (lira, kuruş, santim, para), arazi ölçüleri (ar, dönüm, evlek) ve bunların kullanılmaları öğretiliyordu (Albayrak, 1994, s.478).
3. *Sağlık Bilgileri:* Bu dersin amacı kişilere insan vücudu ile ilgili temel bilgilerin kazandırılması, bulaşıcı hastalıklarla savaş yöntemlerinin öğretilmesi, içkinin zararları, hava, su, gıda maddeleri hakkında temel bilgiler, çocuk bakımı, açık hava ve güneşin yararları, gündelik yaşamda karşılaşılabilecek kazalar (zehirlenme, hayvan ısırılmaları vb.), çevrenin temiz tutulması ve korunması gibi konular üzerinde bilgiler verilmiştir. Başka bir deyişle bu dersin amacı sağlıklı insan yetiştirmektir (Albayrak, 1994, s.478).
4. *Yurt Bilgisi:* Bu derslerde vatandaşlara Türk bayrağı, tarihi, vatanı, coğrafyası, komşularımız, Cumhuriyetin kuruluşu, Atatürk'ün yaptığı hizmetler, bağımsızlık savaşımız, Anayasa, seçimler, TBMM, Cumhurbaşkanı ve Başbakan'ın görevleri, belediyelerin görevleri, vergiler, ulusal bayramlar, askerlik, yargı, devlete dilekçe verme, sultanların baskı ve zulümleri ile ilgili bilgiler verilmiştir (Albayrak, 1994, s.478).

Köymen'in eğitim görüşünün şekillenmesinde temel olaylardan biri Harf İnkılabıdır. Harf İnkılabıyla birlikte başta sosyal ve kültürel inkılaplar olmak üzere tüm inkılapların önündeki büyük engel ortadan kalkmıştır. Harf İnkılabıyla ülkemizdeki okuma-yazma bilen kişi sayısı git gide artmıştır. Bu durum eğitim kurumunda köklü yapılaşmayı beraberinde getirmiştir, denilebilir. Bu köklü yapılaşmanın oluşumunda temel kurumlardan biri Millet Mektepleridir.

Millet Mekteplerinde yukarıda bahsedilen derslerin okutulması Türk insanı ve toplumunun her yönden eğitilmesi ve geliştirilmesi amacını taşımaktadır denilebilir. Bu eğitim kurumlarında okuma-yazma dersiyle okur yazar oranının daha da arttırılması, hesap ve ölçüler dersiyle ekonomik açıdan insan ilişkilerinin geliştirilmesi, sağlık bilgisi dersiyle insan ve toplum sağlığının toplum için olan öneminin kavratılması ve son olarak yurt bilgisi dersiyle Türk insanına yaşadığı toplumun tarihini araştırması, tanınması ve ona vatan sevgisinin aşılması hedeflenmiştir. Bundan dolayı insan ve insanların oluşturduğu toplumların kendilerini her açıdan geliştirmeleri ve kendinden sonraki nesillere kültürlerini aktarmaları geçmişini araştırmak, bilmek ve tanımaktan geçer.

4.3.3. Halkevleri

Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurulmasından sonra bu parti ile organik bağ kuran ve Cumhuriyet ilkelerinden hızla uzaklaşarak farklı çalışmalar içine giren Türk Ocakları, Nisan 1931'de kapatılarak malları hazineye devredilmiştir. Türk Ocakları'nın kapatılmasından sonra onların yerine, Cumhuriyet devrimlerini yaymak ve halkın kültürel yaşayışını zenginleştirmek, Cumhuriyet kadrolarının gereksinim duyacağı önderleri yetiştirmek amacıyla 19 Şubat 1932 tarihinde Atatürk'ün önderliğinde ve Cumhuriyet Halk Fırkasının desteğinde 14 ilde birden büyük törenlerle halkevleri açılmıştır (Uysal ve Yıldız, 2013, s.50).

Halkevlerinin açılış nedenlerinden birisi de yapılan inkıpların halka ulaşmasında yaşanan sıkıntıların gün yüzüne çıkmış olmasıdır. Halkevleri bu sıkıntıların giderilmesinde önemli bir vazife üstlenmiş, inkıpları halka tanıtmaya yönelik çalışmalar yapmıştır. Örneğin, Dil ve Edebiyat Şubesi Diyarbakır, Mardin, Mersin, Adana ve Gaziantep gibi şehirlerde Türkçe konuşma, okuma ve yazma kursları açarak dil ve alfabe alanındaki yeniliklere katkıda bulunmuşlardır (Aktaş ve Özdemir, 2011, s.256).

Şapka İnkılabı konusunda Kastamonu Halkevi çeşitli aktiviteler düzenlemiştir. Kastamonu'da 1935 yılından itibaren "Atatürk'ün Kastamonu'ya Gelişleri ve Şapka İnkılabı Bayramı" kutlama programı yapılmaya başlanmıştır. Bu programların hazırlanması görevi Halkevine ait olmuş, 1934 yılında gerçekleştirilen törende Halkevi bandosunun öncülüğünde söylenen İstiklal Marşı ile başlayan kutlamalar Halkevi Süvari ve Bisiklet kolunun resmi geçişleri ile sona ermiştir. 1935 yılındaki kutlamalarda ise akşam Halkevi Temsil Kolu tarafından davet verilmiştir. Yine Halkevleri Soyadı Kanunu'nun çıkmasından sonra da Türkçe soyadları alınması için öncülük etmişler ve soyadı alma günleri düzenlemişlerdir (Aktaş ve Özdemir, 2011, s.256).

Halkevleri bir siyasal kurum olarak düşünülmemiştir. CHP'nin siyasal çalışmalarının tümüyle dışında ve yalnızca yönetim açısından parti genel merkezine bitişik bir kuruluş olarak öngörülmüştür. Halkevlerinin herkese açık olduğu, partiye kayıtlı olup olmamak koşulunun aranmadığı Halkevleri Talimatnamesinde açıkça dile getirilmiştir (Arıkan, 1999, s.269).

Halkevlerinin kuruluşunda 9 kol halinde örgütlenmesi uygun görülmüştü. Bunlar şöyle belirlenmişti: Dil, Edebiyat, Tarih-Güzel Sanatlar-Temsil (Tiyatro ve Seyirlik oyunlar)-

Spor-Sosyal Yardım-Halk Dershaneleri ve Kurslar-Kütüphane ve Yayın-Köycülük-Müze ve Sergiler (Arıkan, 1999, s.272).

Halkçılık ilkesi doğrultusunda kurulan Halkevleri tek parti döneminde Kemalist ideolojinin en önemli yaygın eğitim ve kültür kurumu olmuştur. Aynı zamanda Kemalist Devrimin en yaygın kitle örgütüdür. Burada halkın sınıfsız bir kaynaşma içinde olması amaçlandığı dile getirilmiştir. Başka bir tanımda Halkevlerinin sosyal sınıflar arasında karşılıklı dayanışma kurarak, toplumun tabakaları arasında ortak bir ruha ve karaktere sahip olunmasının amaçlandığı belirtilmiştir. Halkevleri inkılabı sadık ve milliyetçi bir toplum yapısı öngörmüştür (Sertel, 2016, s.52-53).

Halkevleri kar amacı gütmeyen halk menfaatini amaçlayan kuruluşlardır. Buralarda verilen hizmetler ücretsiz ve halkın istifadesine açıktı. Bundan dolayı halkevi faaliyetlerine partili olan veya olmayan herkes katılabilmıştır. Halkevlerine üyelikte partili-partisiz ayrımı yapılmamış, 18 yaşını dolduran herkes halkevlerine üye olabilmıştır (Sertel, 2016, s.53).

Köymen'in eğitim düşüncesinin oluşmasında önem arz eden eğitim kurumlarından biri de Halkevleridir. Köymen'in eğitim anlayışının temelini oluşturan Harf İnkılabı ve Millet Mekteplerinden sonra bu temeli sağlamlaştıran dönemin siyasi ideolojisi konumundaki Kemalist düşünceyi Türk insanına ve toplumuna aşılamanın, benimseten sosyal ve kültürel yönden inkılabı bir bütün halinde görüp Atatürk'ün halkçı ve inkılapçı bakış açısı ışığında kar amacı gütmeyen, insan ayrımı yapmadan bütün insanları bu amaç etrafında birleştiren Halkevleridir.

4.3.4. Köy Enstitüleri

1935 daha çok köye ve köylüye ağırlık verilen bir politikanın izlenmeye başlandığı yıldır. Aynı yıl içinde yapılan CHP Büyük Kurultayı'nda da bu politikanın benimseneceği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda Saffet Arıkan Milli Eğitim Bakanı olarak görevlendirilmiştir ve İsmail Hakkı Tonguç MEB İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne atanmıştır. Nitekim İsmail Hakkı Tonguç, ilerleyen yıllarda Köy Enstitüleri'nin kurucusu olmuştur (Eyyupoğlu, 2017, s.4).

Köy Enstitüleri'nin kuruluş amacı köye ve köylüye yöneliktir. Bu durum 1935 Türkiye'sinde kırsal kesimde yaşanan birtakım sorunları da beraberinde getirmiştir. Köylerde okul sayısının yok denecek kadar az oluşu, şehirden köye gönderilen

öğretmenlerin kırsala ayak uyduramaması ve o dönemdeki köy insanının eğitim alanında yetersiz oluşu bu sorunlardan bazılarıdır (Eyyupoğlu, 2017, s.4).

17 Nisan 1940'da kurulan Köy Enstitüleri ile amaç sadece köy çocuklarını eğitmek değil aynı zamanda tümüyle bir köy seferberliği oluşturmaktır. Üretim içinde eğitim esas alınmıştır. Basit bir örgün eğitim modeli olmayan Köy Enstitüleri, okul eğitiminin yanında aynı zamanda yaygın ve mesleki eğitim uygulaması ile bir nevi halk eğitimi, Yüksek Köy Enstitüsü bağlamı ile de bir nevi üniversite niteliği taşımaktadır (Akandere ve Yıldız, 2017, s.278).

Enstitülerdeki ziraat, hayvancılık ve diğer işlerle birlikte okulun da katkısıyla köyün kalkınmasının sağlanması, öğrencilere sadece teorinin değil uygulamanın da öğretilmesi ile günlük hayatta kullanabileceği bilgilerin verilmesi esas olmuştur. Bu bağlamda bütün öğretim muhtevası, programı ve ders çizelgesi köy şartlarına ve gereksinimlerine uygun olarak düzenlenmiştir. Köy Enstitüleri'nin amacı ise şu şekilde özetlenebilir:

- a) Köye öğretmen yetiştirmek,
- b) Öğretmen aracılığı ile köye lider yollayarak farklı bir öğrenim tipi yaratmak,
- c) Eğitim yolu ile tarımı geliştirmek,
- d) Sadece okuma yazma değil halkı bilinçlendirmek,
- e) Köy halkının bilinç düzeyini yükselterek ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamda etkin kılarak yükseltmektir (Akandere ve Yıldız, 2017, s.278).

Mercanoğlu, Şimşek (2018, s.267)'e göre Köy Enstitüleri'ndeki eğitim yaklaşımının kendine has, özgün bir yapısı bulunmaktadır. Köy Enstitüleri'nin eğitim-öğretim yöntemi, İsmail Hakkı Tonguç'un yüz yüze, güvene dayalı ve eğitimin her kademesindeki bireye değer veren anlayışı ile şekillenmiştir. Bu anlayış, klasik eğitim yaklaşımına bir meydan okumadır. Onun eğitim yaklaşımı, enstitü kampüslerindeki müdürden, öğretmene, usta öğreticiye ve öğrenciye dek yansımalarını bulmuştur.

Köy Enstitüleri'nin müfredatı; kültür dersleri, ziraat dersleri ve uygulamaları, teknik dersler ve uygulamaları üzere üç başlık altında toplanmaktadır. Kültür dersleri; Türkçe, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi, matematik, fizik, kimya, tabiat ve okul, sağlık bilgisi, el yazısı, resim-iş, beden eğitimi ve ulusal oyunlar, müzik, askerlik, ev idaresi ve çocuk bakımı, öğretmenlik bilgisi (toplumbilim, iş eğitimi, çocuk ve iş, ruhbilimi, iş eğitimi tarihi, öğretim metodu ve tatbikat), zirai işletmeler ekonomisi ve kooperatifçilik derslerinden oluşmaktadır (Mercanoğlu ve Şimşek,2018, s.268).

Ziraat dersleri ve uygulamaları; tarla ziraati, bahçe ziraati, fidancılık, meyvecilik ve sebzeçilik bilgisi, sanayi bitkileri ziraati, zooteknik, kümes hayvanları bilgisi, arıcılık, ipek böcekçiliği, balıkçılık ve su ürünleri bilgisi, ziraat sanatlarını içermektedir (Mercanoğlu ve Şimşek, 2018, s.268).

Teknik dersler ve uygulamaları ise; köy demirciliği (nalbantlık, motorculuk), köy dülgerliği (marangozluk), köy yapıcılığı (tuğlacılık ve kiremitçilik, taşçılık, kireççilik, duvarcılık ve sıvacılık, betonculuk), ayakkabı yapımı, terzilik ve kızlar için köy ev ve el sanatlarını (biçki-dikiş, nakış, örücülük ve dokumacılık) kapsamaktadır (Mercanoğlu ve Şimşek 2018, s.268).

Köymen'in eğitim görüşünün şekillenmesinde Köy Enstitüleri'nin çok ayrı bir yeri vardır. Çünkü Köymen'in eğitim anlayışının olmazsa olmazlarından köy ve köycülük kavramları onun eğitim düşüncesinin ana eksenini oluşturmaktadır. Köymen toplumun gelişmesinde ve kalkınmasında aile denen toplumun temel biriminden ziyade köy kavramının önemine dikkat çeker. İşte bu noktada Köy Enstitüleri köyün gelişmesi ve kalkınması bağlamında devreye girmiştir. Köy Enstitüleri Millet Mektepleri ve Halkevlerinden farklı olarak Türk insanı ve toplumunun eğitiminde ve aydınlanmasında temel eğitim denilebilen okuma-yazma etkinliğine ve kültür derslerine ek olarak köy insanının günlük hayatta ihtiyaç duyduğu ziraat dersleri ve uygulamaları, teknik dersler ve uygulamalarını da işin içine sokarak eğitimde kozmopolit bir çerçevenin oluşmasını sağlamıştır denilebilir.

4.4. Köymen'in Eğitim Düşüncesinin Oluşmasında Atatürk'ün Önemi

Köymen (1956, s.8)'e göre, her büyük halk hareketi bir halk eğitime ve bir halk eğitimcisi rehberine dayanır. Bütün bir millet topluluğunun Doğulu durgun bir hayat tarzından Batılı hareketli bir hayat tarzına geçişi demek olan Türk İnkılabının rehber önderi büyük halk eğitimcisi Atatürk'tür. Atatürk Harf İnkılabını, dil inkılabını, tarih inkılabını ve yaşayış inkılabını ele almıştır ve halk hareketleri halinde dehanın sezerek, yaparak ve yaşayarak öğrenmeye ve bilhassa toplu öğrenmeye yardım eden halk eğitimciliği ile yürütmüştür. Kendisi tahta başında ve halk arasında inkılapların başöğretmenliğini yapmıştır.

Atatürk gibi gerçek ve üstün vasıflı bir önder aynı zamanda bir halk eğitimcisidir. Halktan aldığı seziş ve davranışı fikirleşmiş olarak tekrar halka vermeyi ve memleket genişliğinde anlatmayı bilir. Türk İnkılabının bütün büyük hamleleri Atatürk'ün halka hitap eden özlü

nutuklarıyla, yorulma bilmez temas ve konuşmalarıyla açılmış ve yürümüştür. Türk milletinin temel içtimai vasfı tehlike anında bir önder çıkarması ve bir bütün olarak bu önder etrafında toplanmasıdır (Köymen, 1956, s.142).

Köymen'in Atatürk'le ilgili bu sözlerinden hareketle, yaşadığı 62 yıllık süreçte eğitim düşüncesinin belkemiğini oluşturan Cumhuriyet Dönemi eğitim fikrini ve bu dönemin siyasal, sosyal ve kültürel, ekonomik altyapısı ve inşası sürecinde başrol alan yaşadığı topluma rehberlik ve önderlik eden, kendini Türk toplumunun uygarlaşmasına, bağımsızlaşmasına, birlik ve beraberliğine her şeyden önce Türk insanı ve toplumunun her açıdan eğitimine adanmış bir ulu önder ve halk eğitimcisi Atatürk'ten etkilenmemesi beklenemez. Bundan dolayı Köymen için Atatürk; kendi insanı ve toplumunun refahı, eğitimi, birlik ve beraberliği, çağdaşlaşması için yaptığı şeylerle sadece kendi toplumunu etkilemekle kalmamış aynı zamanda Doğu ve Batı toplumlarının da bu yolda ilerlemeleri ve gelişim göstermeleri bağlamında çok iyi bir örnek ve referans noktası olmuştur denilebilir.

4.5. Köymen'in Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi Eğitimini Değerlendirişi

Köymen hem Cumhuriyet öncesi hem de Cumhuriyet döneminde yaşamış ve eğitim kurumlarında bizzat görev almış bir aydın olarak her iki dönemin de eğitimle ilgili durumunu ve sorunlarını sağlıklı bir şekilde değerlendirecek ender kişilerdendir. Eserlerine baktığımızda Cumhuriyet öncesi eğitim anlayışında yaşanan eksiklikleri, yetersizlikleri referans alarak Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışında bu eksiklikleri, yetersizlikleri gideren eğitimi daha çağdaş, ilerici, kurumsallaşmış bir seviyeye yükseltme amacını hedeflediği görülebilir. Bu değerlendirmesini dile getirdiği "Demokrasiyi Kurtaralım Demokrasiyi Kurtaracak Halk Eğitimidir" adlı eserinde Köymen şu görüşlere yer verir:

Nitekim Atatürk'ten evvel inkılabı tevessül edenler, Genç Osman, Üçüncü Ahmet ve Üçüncü Selim halka hitap etmedikleri için muvaffak olamadıktan başka irticayı ayaklandırdılar ve tahtlarını ve hayatlarını kaybettiler. Osmanlı padişahları arasında inkılap yolunda ilk başarılı adımı atan İkinci Mahmut olup bunu halka hitap etmesi sayesinde yapabilmıştır (Köymen, 1952, s.17).

Köymen (1952, s.19-20)'e göre; 15-20 yaşında Hristiyan gençlere Müslümanlık ve Türklük eğitimi veren Yeniçeri Ocakları ile devşirmelerin seçmelerinden devlet adamı yetiştiren Enderun Mektebi başka milletlerde benzeri bulunmayan yetişkin eğitimi müesseseleridir.

Türk İnkılabı Meşrutiyet devrinden tek halk eğitimi müessesesi olarak Türk Ocaklarını devralmıştır. 1932’de Türk Ocakları kendilerini feshetmiştir ve eski Türk Ocakları binalarında “Halkevleri” kurulmuştur (Köymen, 1952, s.24-26). Cumhuriyet devrinde ve bilhassa son senelerde ordu Türkiye’nin en büyük halk mektebi haline gelmiştir. Türk halkının çoğu okuyup yazmadan motorlu taşıt kullanma ve bakımına kadar çeşitli bilgileri burada öğrenmektedir (Köymen, 1952, s.2).

4.6. Köymen’in Eğitim Anlayışının Temel Yapısı

4.6.1. Siyasal Yönden Eğitim Yapısı

4.6.1.1. Demokrasi

Demokrasi kavramı da eğitim kavramı gibi üzerinde tanımlama bağlamında uzlaşa ve birlik sağlanamamış önemli kavramlardan biridir. Bundan dolayı geçmişten günümüze kadarki süreçte literatürde birbirinden farklı demokrasi tanımlarıyla karşı karşıya bulunmaktadır. Bu yüzden demokrasiyle ilgili literatürde yapılan bazı tanımlamalar ele alındıktan sonra burada Köymen’in demokrasiyle ilgili önem arz eden düşüncesine yer verilmiştir.

Yunanca demos (insanlar) ve kratos (egemenlik), sözcüklerini birleştirerek demokrasi ya da demokratia terimini ilk kullanan Yunanlılar -büyük ihtimalle Atinalılar- olmuştur (Aktaş, 2015, s.89). Demokrasi saydam bir sözcüktür, yani sözcüğün anlamı dildeki ilk anlamına kolaylıkla bağlanabilecek kadar açıktır. Ancak sözcük anlamından hareketle yapılacak tanım, terimin Yunancadaki anlamının kelimesi kelimesine çevirisinden başka bir şey değildir. Oysa demokrasi terimi aynı zamanda bir ideali temsil etmektedir (Aktaş, 2015, s.89).

Ercins (2012, s.82)’e göre; bir siyasal rejim olarak demokrasi siyasi kararlar almak için yapılan, siyasilerin, halkın desteğini kazanmak amacıyla yarışmacı bir uğraş sonucunda karar alma gücünü elde ettikleri kurumsal düzenlemelerdir.

Demokrasiyi tanımlamak için temel yaklaşım, kurumlar değil, ilkeler olmalıdır. Çünkü belli kurumların demokratik olup olmadığına verilecek cevap nispi olacaktır. Bu nedenle demokrasiyi tanımlarken birincil öncelik kolektif kararların nasıl alındığı olmalıdır (Ercins, 2012, s.82). Bu noktada karşımıza iki temel ilke çıkmaktadır. Bunlar halk denetimi ve siyasi eşitlik ilkeleridir. Çünkü tarih boyunca bu iki ilkenin tesisi ya da hayata geçirilmesi demokrasi adına yapılan mücadelenin temeli olmuştur (Ercins, 2012, s.82).

Köymen, eğitim hakkındaki düşüncelerinin temel kitaplarından olan “Demokrasiyi Kurtaralım Demokrasiyi Kurtaracak Halk Eğitimidir” adlı eserinde demokrasi kavramını şöyle tanımlar:

Demokrasi; ferdi hürriyetin, ferdin ruhundan kaynaklanan bir disiplinle, ferdin ve cemiyetin hayrına kullanılabilmesi demektir. Bu ise uzun ve güç bir eğitim işidir. İşte bu satırların muharriri bu küçük kitabına ve bundan yirmi sene evvel yazdığı bir makaleye “Demokrasiyi Kurtaralım” başlığını bunun için koymuştur. Çünkü demokrasiyi kurtaracak halk eğitimidir. Eğitimi yalnız mekteple sağlamaya imkan yoktur, çünkü halkta bu inkılabı gerçekleştirmeden çocukları mekteplerde demokratik bir terbiye ile yetiştirsek yeni nesille eski nesil arasında çetin bir çatışma olacaktır, yahut iki nesilden birinin diğerine tahakküm etmesiyle gene demokrasi ortadan kalkacaktır (Köymen, 1952, s.11-12).

Köymen, “Demokrasiyi Kurtaralım Demokrasiyi Kurtaracak Halk Eğitimidir” adlı eserinde “demokrasi” ve “halk eğitimi” kavramlarının toplumun topyekün eğitiminde önemli bir yere sahip olduğundan bahsetmektedir. Toplumların daha ilerici, çağdaş, kalkınmış bir toplumsal yapıya sahip olmalarında “demokrasi” ve “halk eğitimi” kavramları anahtar rol üstlenmektedir denilebilir. Türk Eğitim Tarihi’nin gelişimine bakıldığında, bu iki kavramın Türk toplumunun bütün olarak dönüşümünde, modernleşmesinde ve kalkınmasında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

4.6.2. Halk Eğitimi Kavramı ve Türleri

Çağımızda bilim ve teknolojiye hızlı gelişmeler, toplumun ekonomik, kültürel, siyasal ve toplumsal yapısında değişmelere neden olmaktadır. Bireylerin bu değişmelere uyum sağlaması, değişimin gerektirdiği bilgi, beceri ve değerleri kazanmasını zorunlu kılmaktadır. Bireyin örgün eğitim sonrasındaki yaşantısında ve örgün eğitimden yararlanmayan bireylerin bu değişikliklerin gerektirdiği bilgi ve beceriyi edinebilmesi, örgün eğitim sonrası eğitimle olanaklıdır. Bu nedenle halk eğitiminin eğitim sistemi içerisindeki önemi artmıştır (Türkoğlu ve Uça, 2011, s.49).

Halk eğitimiyle ilgili önem arz eden tanımlardan birine göre halk eğitimi; “yetişkin eğitimi”, “yaygın eğitim”, “toplum eğitimi” gibi adlarla da gerçekleştirilen, yetişkinlere ve okul dışındakilere yönelmiş düzenli ve örgütlü bir eğitim çabası olarak ifade edilmektedir (Türkoğlu ve Uça, 2011, s.49). Diğer bir tanıma göre halk eğitimi; yetişkinlerin eğitimi için gereken programların, kullanılacak materyallerin, eğitim sürecindeki yolların, yöntemlerin geliştirilmesini konu edinen bir eğitim bilimidir (Çankaya, 2019, s.9). Başka bir tanıma göre halk eğitimi; kişilerin ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişimleri için gerekli olan bilgi, beceri ve anlayışı kazandırmak için belirli amacı, sistemi, planı olan sürekli ve örgütlü okul dışı bir eğitim etkinliği olarak ifade edilmektedir (Çankaya, 2019,

s.34). Farklı bir tanıma göreyse halk eğitimi; zorunlu öğrenimini bitirmiş ve artık okula gitmeyen kişilerin, yaşamlarının herhangi bir döneminde kullanacakları bilgileri veya ilgilerini gidermek için özel olarak düzenlenen faaliyet ya da programları kapsayan eğitimlerdir (Çankaya, 2019, s.34).

Köymen, eğitim hakkındaki görüşlerinin temel kitaplarından olan “Büyük Aydınlığa Doğru” adlı eserinde halk eğitiminin önemine şöyle dikkat çekmiştir:

Eğitim bir bütün işi olarak, yani hem mektepte hem mektep dışında ele alınmadıkça muvaffak olamaz. Birçok inkılaplarımızın henüz bocalamakta olmasının sebebi halk eğitimi ve mektep eğitimi çalışmalarının el ele yürümemesidir (Köymen, 1960, s.21).

Halk ve yetişkin eğitimi tekniğinden bütün mezhepler ve tarikatlar, çeşitli meslek teşekkülleri, loncalar vs. binlerce yıldan beri faydalanmıştır. Halk ve yetişkin eğitimi, yani mektep dışı eğitim mektep eğitiminden çok daha eskidir. Hatta bugün dahi çocuğun mektep dışında öğrendiği mektep içinde öğrendiğinden çok daha fazla ve mühimdir (Köymen, 1960, s.23).

Halk eğitimi; herhangi bir nedenden ötürü örgün eğitime gidemeyen veya devam edemeyen bireylerin mesleki ve teknik eğitimlerini tamamlamaları yönünden önem arz eder. Halk eğitiminin kurumsallaşmasında özellikle sivil toplum kuruluşları, halk eğitimi merkezleri vb kurum ve kuruluşlar önemli bir etkiye sahiptir. Köymen’in eğitim görüşünün şekillenmesinde hayati öneme sahip olan kavramlardan biri de “halk eğitimi” dir. Köymen’in “halk eğitimi” ne verdiği önemin en bariz kanıtı halk eğitimi adı altında “Halk Eğitimi Rehberi”, “Teknik Halk Eğitimi” gibi eserleri oluşturmasıdır. Köymen’e göre eğitimde başarının sırrı “Büyük Aydınlığa Doğru” kitabında da bahsettiği gibi örgün eğitim politikalarıyla örgün olmayan eğitim politikalarının bir bütün olarak ele alınmasına bağlıdır.

4.6.2.1. Yetişkin Eğitimi

Yetişkin eğitimi, yetişkin olarak düşünülen kişilerin yeteneklerini geliştirmelerine, bilgilerini arttırmalarına, teknik veya mesleki yeterliliklerini iyileştirmelerine, tutum ve davranışlarını hem kişisel gelişme bakımından hem de dengeli ve bağımsız bir toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmeye katılma bakımından değiştirmelerine olanak sağlayan düzenli eğitim süreçlerinin tümünü ifade eder (Yazar, 2012, s.22). Başka bir tanıma göre yetişkin eğitimi; zorunlu eğitim çağının dışına çıkmış ve asıl uğraşısı artık okula gitmek olmayanların, yaşamlarının herhangi bir aşamasında duyacakları öğrenme gereksinimlerini ve ilgilerini tatmin etmek üzere özellikle düzenlenen eğitim olarak tanımlanmaktadır (Ereş, 2019, s.3). Diğer bir tanıma göre yetişkin eğitimi; içeriği, düzeyi ve yöntemi ne olursa olsun ait oldukları toplumda yetişkin sayılan kimselerin, sahip oldukları yetenekleri

geliştirmek, bilgileri genişletmek, mesleki ve teknik niteliklerini ilerletmek ya da bu niteliklere yeni bir yön vermek ve bir yandan kişisel gelişmelerini gerçekleştirmek öte yandan dengeli ve bağımsız biçimde sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeye katılmak için tutum ve davranışlarında değişiklikler yaratmak üzere yararlandıkları eğitim süreçlerinin tümü anlamına gelmektedir (Ereş, 2019, s.3).

Köymen, “Halk Eğitimi Rehberi” adlı kitabında yetişkin eğitimiyle ilgili şu noktaya dikkat çekmektedir:

İleri memleketlerde halk eğitimi daha ziyade bir yetişkin eğitimi olarak ele alınmaktadır. Bu memleketlerde klasik okul eğitiminde olduğu gibi yetişkin eğitiminde de toplumdan ziyade ferde hitap edilir. Fert, okulda öğrendiklerini yetişkin eğitimi ile geliştirdiği gibi okulda öğrenmediği birçok şeyi de bu eğitimle alır (Köymen, 1956, s.18).

Köymen (1956, s.18)’e göre; yetişkin eğitiminin amaçları şunlardır:

- a-Meslek bilgisini arttırmak,
- b-Kültürünü geliştirmek,
- c-Faydalı eğlence,
- d-Vatandaşlık ve toplu yaşama ruhunu geliştirmek.

Yetişkin eğitimi her ne kadar halk eğitiminin temel varsayımlarını içerse de eğitime bakış açısı yönünden ondan farklılıklar gösterir. Bu farklılıklar şöyle dile getirilebilir:

Yetişkin eğitiminin hedef kitlesinde sapma gerçekleştiğinden, yoksunluk içinde olan okumaz yazmazlar, kadınlar, işsizler, düşük gelirli işlerde çalışanlar öncelikli hedef kitlesi olmaktan çıkarılmaktadır (Kaya, 2015, s.271). Oysa halk eğitiminde bu kesimler dahil toplumdaki tüm kesimlerin eğitimi toplumun gelişimi ve kalkınması için önem arz eder.

Yetişkin eğitiminin kapsamına daha sistematik olarak bakıldığında, “genel kültür”, “demokrasi eğitimi”, “toplum kalkınması” ve “öz doyum” a ilişkin eğitim çalışmalarının bir kenara bırakılıp ağırlığın, “temel eğitim”, “akademik yetişkin eğitimi” ile “mesleki ve teknik eğitim” e kaydırıldığı görülmektedir (Kaya, 2015, s.271). Ancak bu çalışmanın yazılış amacı ve Köymen’in eserlerinde ifade ettiği “halk eğitimi”, “demokrasi ve halk eğitimi”, “toplum kalkınması” vb. kavramlar dikkate alındığında bunların yok sayılması halk eğitimi düşüncesine ters düşer denilebilir.

Bir yetişkin eğitimi programının tasarlanmasında konu merkezlilik, sorun merkezlilik ve öğrenen merkezlilik olmak üzere üç temel kriter söz konusudur. Ancak yetişkin eğitiminin amaç, kapsam ve ilkeleri dikkate alındığında, programın öğrenen merkezli olarak tasarlanması çok daha uygun görülmektedir (Kaya, 2015, s.272). Programların hazırlanmasında pozitif ayrımcılık ilkesi önem arz etmektedir. Göçmenlere, yoksullara, az gelişmiş kırsal bölgede yaşayanlara, kalkınmada öncelikli yörelere ve gecekondulara

bölgelerine, okuma yazma bilmeyenlere, niteliksiz işsizlere, kadınlara, özürllülere öncelik verilmelidir (Kaya, 2015, s.272) Ayrıca düzenlenen yetişkin eğitimi uygulamalarına ilişkin niteliksel problemler ile de karşılaşılmaktadır. Özellikle sosyo-kültürel kursların daha ikincil planda bırakılarak mesleki ve teknik yeterliliğe ağırlık verildiği, dolayısıyla katılım ve demokrasi kültürünü geliştirme, yurttaşlık bilinci oluşturma, toplum kalkınması gibi amaçların ötelendiği görülmektedir (Kaya, 2015, s.272). Fakat Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışı özellikle de Köymen'in eğitim düşüncesi ve eğitimi her açıdan bir bütün olarak görmesi baz alındığında bireyin eğitiminden toplumun eğitimine ve kalkınmasına kadar uzanan süreçte bu süreci oluşturan her özellik dikkate alınmalıdır, dikkate alınması önem teşkil eder denilebilir.

4.6.2.2. Yığın Eğitimi

Klasikleşmiş bir halk eğitimi çeşidi okur yazar olmama durumunun tasfiyesi seferberliğidir. Önceleri okur yazar olmama durumunun tasfiyesi başlı başına bir hedef olarak alınmışsa da bunun kendi başına kafi olmadığı, okuyup yazmanın sadece bir vasıta olduğu buna bir de muhteva ve hedef vermenin zarureti anlaşılmıştır. Buna yığın eğitimi denilmektedir. Esaslı bir takip sistemi ile beslenmeyen yığın eğitiminde başlangıçta elde edilen kolay başarıların az zamanda kaybedildiği görülmektedir (Köymen, 1956, s.2).

Köymen (1956, s.73)'e göre yığın eğitiminin en güzel örneğini Türkiye vermiştir. 1928'de yeni Türk harflerinin kabulü üzerine Atatürk yığın eğitimi önderliğini bizzat yapmış ve kendi karatahta başında ders vermiştir. Atatürk'ün önderliğiyle Türk münevverleri okuması olmayanlara okuyup yazma öğretme seferberliğinde geniş ölçüde rol almışlardır. Bütün memlekette açılan Millet Mekteplerinde başta öğretmenler olmak üzere on binlerce münevver okuma yazması olmayanlara ve yeni yazıyı bilmeyenlere ders vermişlerdir. Bu suretle dünyanın en büyük inkılaplarından biri olan Türk yazı inkılabı kısa bir zamanda gerçekleşmiştir (Köymen, 1956, s.73).

Yığın eğitiminin temel prensibi bilenler bilmeyenlere öğretsindir. Bununla her bilen bilmeyene öğrettiği ve o bilmeyenin de bu suretle bir bilen haline geldiği varsayılmıştır. Bu suretle öğrenme bir geometrik dizi haline girecektir ve çok kısa bir zamanda okur-yazar olmayan kimse kalmayacaktır. Bu hiç olmazsa nazari olarak doğrudur (Köymen, 1956, s.74).

4.6.2.3. Temel Eğitim

Temel eğitim, eğitimin önemli basamaklarından biridir. Eğitim olanaklarının sınırlı ve ilköğretimden sonra örgün eğitimi terk etme oranının yüksek olduğu az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde, bireylerin en azından temel bilgi ve becerilerle donatılması için temel eğitim oldukça önemlidir (Babadağ ve Sarıbaş, 2015, s.19).

Temel eğitim yeni bir kavramdır. Bu, UNESCO yani Birleşmiş Milletler Eğitim, İlim ve Kültür Teşkilatı tarafından ortaya atılmıştır. UNESCO 1951'den beri biri Meksika'da öbürü Mısır'da olmak üzere iki Bölge Temel Eğitim Merkezi kurmuştur (Köymen, 1956, s.73).

Temel eğitim bir yandan bireye okuma yazma öğretirken diğer yandan bireylere üst öğrenimlere hazırlık için gerekli bilgi ve becerileri kazandırır. Bu açıdan bakıldığında temel eğitimdeki eksiklikler diğer eğitim kademelerinde sorunlara ve niteliğin düşmesine neden olabilir. Dünyadaki birçok ülke temel eğitimin etki alanından hareketle temel eğitimi öğrencileri için zorunlu tutmuştur (Aykaç ve Deveci, 2019, s.278).

Temel eğitimin amacı iktisaden geri kalmış memleketlerin bilhassa köy halklarını kültür, iktisat, sağlık, ev yaşayışı ve faydalı eğlence bakımından kalkındırmaktır (Köymen, 1956, s.73).

Köymen (1956, s.73)'e göre; ileri memleketlerde de başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere, temel eğitim ilgisi artmaktadır. Çünkü ileri memleketlerin de geri kalmış bölgeleri bulunduğu gibi halklarının hepsi yüksek kültür, sağlık, ev hayatı, iktisat ve eğlence seviyesine ulaşmış değildir. İleri memleketler yurtlarında geri bölge refahsız ve kültürsüz insan bırakmamak azmindedirler.

4.6.2.4. Bütüncül Eğitim

Bütüncül eğitim olarak bilinen eğitim yaklaşımı 1960 ve 1970'lerde Amerika'daki entelektüel ve kültürel rahatsızlıkla yükselişe geçti. Bütüncül eğitim temelde insan gelişiminin manevi boyutları ve insani tecrübenin çeşitliliği ile ilişkilidir. Kısmen, hareket bireysel özgürlük arayışı, bireysellik ve insan potansiyelinin genişletilmesini temsil eder (Miller, 2005, s.35). Bütüncül pedagoji ayrıca köklerini 20. yüzyıl boyunca gelişen Montessori, Dewey, Steiner ve diğer radikal eğitimcilerin çalışmalarında çeşitli alternatif yaklaşımlarda bulmaktadır (Miller, 2005, s.35).

Bütün eğitimi bütün halk eğitimi kavramlarını, hatta propaganda ve reklamların muhtevalarını değil fakat tekniklerini, içine alan geniş ve bütün bir kavramdır. Kastedilen bütün tabiatıyla bir eğitim bütünüdür. Eğitim bakımından üç birim, yani bütün vardır: Fert, toplum ve zaman (Köymen, 1956, s.75). Fert bütün ömrü ile bir bütündür, klasik öğretim sistemi bu bütünün küçük bir kısmına hitap eder. Toplum bütün şekilleriyle bir bütündür, klasik öğretim bunun birçok parçalarını dışarıda bırakır. Mesela mahpuslar, sakatlar, yeni intibak isteyenler ve üstün istidatlılar klasik eğitimin dışında kalır (Köymen, 1956, s.75).

Demokrasi düşüncesinin benimsenme süreci toplumdan topluma farklılık göstermiştir. Dünya toplumlarından örneklerle bu durum somutlaştırılabilir. Örneğin; İngiltere'nin demokrasi düşüncesinde 1215 yılında ilan edilen Magna Carta, benzer şekilde Amerika Birleşik Devletleri'nin demokrasi anlayışının yerleşmesinde 1787 yılında halka duyurulan Amerika Birleşik Devletleri Anayasası bu ülkeler için demokrasi fikrinin yerleşmesinde ve benimsenmesinde dönüm noktası olmuştur. Bu ve benzeri toplumlarda demokrasi anlayışının benimsenmesinde halk eğitiminin önemi yadsınamaz.

Bu örneklerden hareketle Türk toplumunda demokrasi düşüncesine ve bu düşünce yapısının özümsemesinde halk eğitiminin önemine değinmek gerekir. Türk toplumunun tarihine bakıldığında demokrasi fikrinin gelişimi Osmanlı Devleti zamanında padişahın otoritesinin sarsılmasına neden olan halkın padişahla beraber devlet yönetimine katılımını sağlayan 1. ve 2. Meşrutiyet dönemlerine kadar kayda değer bir gelişme göstermemiştir denilebilir. Bu durumun oluşmasında halkın bilinçlenmesine ve bu konuda topyekün eğitime önem verilmeyişi etkili olmuştur denilebilir. Türk toplumunun demokrasi anlayışı ve bu anlayışın kök salmasında başrol oynayan halk eğitimi ekseninde Cumhuriyet dönemi eğitim düşüncesinin ayrı bir önemi vardır. Çünkü Cumhuriyet dönemi Türk toplumunda gerici, köhne, dogmatik düşünce şeklinin etkisini yitirip ilerici, çağdaş bir düşünce anlayışına yerini bıraktığı kırılma noktası diye nitelendirebileceğimiz bir dönemdir.

Türk toplumunda demokrasi düşüncesinin oluşumunda nasıl ki halk eğitimi anlayışı rol oynamışsa gerek demokrasi fikrinin gerekse halk eğitimi anlayışının Türk toplumunda özümsemesinde yerleşmesinde önemli bir yol kat etmesinde büyük halk önderi ve eğitimcisi Atatürk'ün katkısı yadsınamaz. Atatürk; Türk toplumunun düşünce yapısından yaşayış biçimine kadar her alanda gelişimine, çağdaşlaşmasına ön ayak olmuş büyük bir dava adamıdır denilebilir. Cumhuriyetin ilanı ve her alanda yapılan inkılaplara kadar olan

süreçte Türk toplum yapısında hakim düşünce yapısı gerici, umudu padişahıta gören bir özelliğe sahipti.

Atatürk, Türk toplum düşünce yapısında demokrasi anlayışını sağlam temellere oturtmak için öncelikle Türk siyasi tarihinde yüzyıllar boyu büyük engel teşkil eden Saltanatın ve halifeliğin kaldırılmasını sağlayarak bu yolda önemli bir adım atmıştır. Daha sonra attığı bu adımla Millet Mekteplerinin Halkevlerinin açılmasına ön ayak olarak halkın eğitimini ve her alanda kendini geliştirmesini sağlamıştır. Buna bağlı olarak Türk insanının vatanını Atatürkçü düşünce yapısına bağlı kalarak sevmesini sağlamıştır. Bunu yaparken Türk toplumunda yaşayan insanları dil, din, ırk vb. yönlerden ayırmamıştır.

Atatürk; Türk toplumunun modernleşmesinde, kalkınmasında ilerici bir dünya görüşüne sahip olmasında yaşadığı toplumun beklentilerini göz önüne almıştır. Bunu da kendi fikir anlayışının temelini oluşturan Atatürk ilke ve inkılapları çerçevesinde halkla etkileşimli bir şekilde yürütmüştür.

Atatürkçü demokrasi öz itibariyle, halkçılığı savunan kapitalist politikalardan ziyade devletçi politikaları benimseyen, diğer yandan hukuk devleti olma özelliğini korumaya çalışan, demokratikleşme sürecini laikleşme ile güçlendirmeye çalışan ve dayanışma kavramını kapsayan bir anlayışa sahiptir (Coşgun ve Zarplı, 2015, s.51). Dayanışmacılık yani diğer bir deyişle solidarizm Osmanlı Devleti zamanından Cumhuriyet dönemine kadar ki süreçte etkinlik gösteren önemli kavramlardan biridir.

Dayanışmacılık, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde Cumhuriyet Halk Partisinin imgesindeki devletçilik ve halkçılık oklarının temelini oluşturmuştur. Bu nedenle cumhuriyetçi elit tabaka modern bir ulus-devlet yaratmak, mahalle sisteminin cemaatçiliğine son vermek ve modern bireyin faal olacağı özerk bir toplumsal yapı oluşturma gereğini fark etmiştir. Ulus-devlet için yapılan bu çabalar, bireye aidiyet duygusu yerine kolektif bilinç duygusu hissi vermiştir (İlyas ve Kızılkaya 2013, s.207-208).

Cumhuriyet dönemine de hakim olacak halkçılık anlayışı, II. Meşrutiyet dönemi ile birlikte şekillenmiş ve etkisini göstermeye başlamıştır. Bilhassa Rusya'dan göçen Osmanlı aydınlarında Rus Narodnik hareketinin etkisi ile bir halkçılık düşüncesinin geliştiğini görülmektedir (Karakuş, 2018, s.205). Hüseyinzade Ali (Turan), Ziya Gökalp, Yusuf Akçura gibi isimlerin farklı şekillerde de olsa halkçılığı dillendirmeye başlamaları ile

tesanütçü bir anlayışla Cumhuriyet döneminin temel ilkesi olarak belirecek olan halkçılık, sonrasında ulus inşasının da temeli haline gelecektir (Karakuş, 2018, s.205).

Böylelikle, toplum sözleşmesi teorisine dayanarak halka nispet edilen egemenlikle halk kavramı da bilindik anlamından çıkarak öncelikle “ahali” kavramından ayrılmış sonrasında ise sosyolojik bir kavram olarak toplumsal iradenin karşılığı olarak ele alınmaya başlanmıştır (Karakuş, 2018, s.205). Halk kavramının bu şekilde sosyolojik ve siyasal bir kavram olarak algılanmasına, sosyolojiye dayalı bir toplum tahayyülü ile “halka gitmek” fikrinin geliştirilmesine, parlamenter sistemin savunulmasına ve toplum sözleşmesinin temel alınmasına karşın, Osmanlı düşünürlerinin halka yönelik tutumları değişmemiştir. Halk, kontrol edilmesi eğitilmesi gereken “yığınlar” olmaktan çıkamamıştır (Karakuş, 2018, s.205).

4.7. Sosyal ve Kültürel Yönden Eğitim Yapısı

4.7.1. Halkçılık Kavramı

Halkçılık anlayışı Milli Mücadele Dönemi’nden itibaren yeniden oluşturulmaya çalışılan toplumsal yapının temel birleştirici unsuru olmuştur. Bu anlamda Halkçılık, toplumun değişik gruplarını tek bir amaç etrafında toplayan temel ilke haline gelmiştir (Aydın, 2019, s.36). Kemalizmin altı okundan biri olan ve 1937 yılında diğer beş ilkeyle beraber anayasada yer alan halkçılık ilkesinin Türkiye’deki kökenlerini II. Meşrutiyet yıllarına kadar götürmek mümkündür. Kemalizmin halkçılık ilkesinin, II. Meşrutiyet döneminin Türkçü aydınlarının formüle ettiği halkçılık anlayışından ödünç aldığı çok şey olmuştur (Doğan, 2019, s.131). Halkçılığın II. Meşrutiyet’ten Cumhuriyetin kuruluş yıllarına uzanan tarihsel gelişimi içerisinde çeşitli kırılmalara uğramış, ilk ortaya çıktığı anda sahip olduğu içeriğin yerini, zaman içinde farklı bir içerik almış, halkçılık kavramı yeni kurulan cumhuriyet rejiminde yeni işlevler üstlenmiştir (Doğan, 2019, s.131).

Halkçılık, erken cumhuriyet döneminin siyasal ve toplumsal dönüşümünün merkezine oturmuş bir kavram olarak “altı ok” olarak bilinen kurucu iradenin düşünsel birikimindeki diğer ilkeleri de yakından etkilemiştir. Cumhuriyet Döneminde yeni bir siyasal rejim ve yeni bir toplum inşasının temeli olarak ortaya çıkan halkçılık, Cumhuriyet Dönemi ile İttihat ve Terakki Dönemi arasındaki ilişkinin dirsek temaslarından birini oluşturmaktadır (Atağenç, 2019, s.54).

Köymen, “Halkçılık ve Köycülük” adlı eserinde “halkçılık” kavramıyla alakalı şu önemli noktaya dikkat çekmiştir:

Halkçılığın manasını araştırmadan evvel “halk” ne demektir onu araştıralım. Halk, bir memleketin hudutları içinde, memleketin en umumi kültürüyle birbirine bağlı olan ve aşağı yukarı aynı kazanç ve yaşayış seviyesinde bulunan büyük ekseriyet, büyük orta tabakadır. Beşeriyetin belki en eski devirlerinden beri cemiyetler üç başlıca sınıfa, tabakaya ayrılmıştır: Yüksek, orta, aşağı. Her tabakanın kendine mahsus vasıfları vardır. Yüksek tabakaya üstünlüğünü temin eden zenginlikten ziyade irsi vasıfları ve içtimai muhiti, yani kültürü olmuştur. Aşağı tabaka ise görgüsü ve geliri az, yani yaşama seviyesi düşkün olanların sınıfıdır. Bu sınıflamayı yapan cemiyet şuurudur, yükseği ve aşağıyı tayin edebilmek için aldığı esas ölçü de “orta”dır. Orta, kelimenin kısmen ifade ettiği gibi, iki ucun arasındaki aşağı yukarı müşterek vasıfları olan büyük ortadır (Köymen, 1934, s.8).

Köymen’in “Halkçılık ve Köycülük” adlı kitabında da belirttiği gibi Türk toplum yapısında halkçılık anlayışının önemli bir ilerleme kaydettiği dönem Cumhuriyet Dönemidir denilebilir. Bu dönemde bugünkü anlamıyla köy-şehir ayrımı görülmemiştir. Diğer bir deyişle köylü şehirli sınıfsal ayrımı yoktur. Aynı zamanda bu dönemde köycülük düşünce yapısının oluşumunda o zaman ki halkçılık fikri etkilidir olmuştur.

Halkçılık tabirini de ikiye bölmeli: Devlet halkçılığı, cemiyet halkçılığı. Halkçılığı bu iki bakımdan tahlil etmeliyiz. Cumhuriyetçi bir rejimde devlet halkçılığının esasını halkın memleketin umumi idaresini eline alması gayesi teşkil eder. Halkçı bir devletin en büyük vazifesi halkı mümkün olduğu kadar süratle kendi kendini idare edecek kültür ve şuur seviyesine vardıracak tedbirler almak ve halk arasından bu seviyeye varanları otomatik bir surette memleket idaresine ortak edecek şekiller koymaktır (Köymen, 1934, s.10-11).

Devlet halkçılığının başka bir vazifesi de kendi kendini idare etme seviyesine varıncaya ve bu yolda teşkilatlanıncaya kadar, halkın koruyucusu olmaktır. Fertlerin hürriyetine yer veren ancak onlar arasında bir tesanüt yaratan halkçı rejimde ise halk iktisadiyatının belkemiğini teşkil edecek dağıtma ve aracılık işini de halk yapmalıdır (Köymen, 1934, s.12-13).

Halkçı bir devletin aracılık ve sanayicilik işlerinde siyaseti küçük halk teşebbüslerini korumak ve teşkilatlandırmak, büyük sermayeye ihtiyaç gösteren ve büyük tesisatla yapılması zaruri veya en iyi olan işleri de başlangıçta halk ortaklığıyla devletleştirerek yavaş yavaş büsbütün halklaştırmaktır (Köymen, 1934, s.14).

Devletin bu çok geniş ve güç halkçılık işinde en büyük yardımı cemiyetten beklemesi tabii ve görmesi zaruridir. Cemiyet halkçılığı burada başlar. Bugünkü cemiyet bir halk cemiyeti değildir, bir şehir ve sınıf cemiyetidir; yüksek, orta ve aşağı tabakaları vardır. Fakat bu tabakalar arasındaki fark ve münaferet bizim memleketimizde içtimai bir tehlike teşkil etmeyecek kadar az bulunmakta ve cemiyetin safrasını teşkil eden orta tabakanın büyük bir ekseriyette olması muvazeneyi temin etmektedir. Bu sebeple, şehirlerimizde halkçılık şuurunu yaymak mücadeleye ihtiyaç gösteren bir iş değildir (Köymen, 1934, s.15).

Türk toplum yapısı Cumhuriyet Döneminden günümüze kadar ki süreçte önemli kırılma noktalarına uğramıştır. Özellikle 1950 ve sonrasında kırdan kente yaşanan toplu göçlerle beraber kentlerde köy-şehir ikilemi yaşanmıştır. Buna bağlı olarak Atatürk’ün ölümüne kadar ki süreçte etkili olan sınıfsal ayrım olmama durumu yerini sosyal eşitsizliklere bırakmıştır. Benzer şekilde bu toplumsal eşitsizlikler; kent insanının köylü insanını hor görmesine, toplumsal bütünleşmenin bozulmasına neden olmuştur.

4.7.2. Halkçılık ve Köycülük Bağlamında Eğitim

Köycülük teması ilk olarak Osmanlı döneminde milliyetçi ve popülist söylemiyle dikkat çeken Türk Yurdu dergisinde dile getirilmeye başlandı. Çünkü hem dönüşen dünyaya ayak uydurmak için hem de milliyetçi bir Türk neslinin devamını sağlamak için köylülerin desteğini almak ön koşuldu (Köroğlu, 2017, s.357).

1930'larda tüm dünyada baskın olan köycülük temasının Türkiye'de de benzer bir etki yarattığını söylemek mümkündür. Öte yandan 1950'lerde hem nüfus arttı hem de şehirleşme ve sanayileşme düşüncesi eskiye nazaran daha fazla ön plana çıktı. Şehirleşme düşüncesi eskisi kadar hoşnutsuzluk yaratmasa da köycülük söylemi etkisini yitirmedi (Köroğlu, 2017, s.357).

Köycülük sadece yeni kurulan cumhuriyetin veya halkçılık düşüncesinin bir kaynağı olarak kalmadı. 1950'den itibaren halkçılık değil ancak popülizm olarak niteleyebileceğimiz düşüncenin de önemli bir kaynağı oldu (Köroğlu, 2017, s.358).

Neredeyse 21. yüzyıla gelene kadar baskın olarak tarımla uğraşan, tarımla uğraşmasa bile şehirli nüfusun büyük bölümü köylerle hala bağı bulunan Türk toplumunun bu söyleme ilgi göstermesi doğaldır. Demokrat Parti, Adalet Partisi hatta Ecevit'in CHP'sinin köycü temaları kullandığını ve bu sayede popülist söylemlerini pekiştirdiğini söylemek yerinde olur. Türkiye'de siyasi partiler her zaman köycülük temasına vurgu yapmanın kendilerine olan ilgi ve güveni arttıracaklarının farkında olarak bu temayı kullanmaya devam etmişlerdir (Köroğlu, 2017, s.358).

Köymen, "Köycülük Rehberi" adlı önemli eserinde "köycülük" kavramıyla ilgili şu noktanın altını çizmektedir:

Köycülük bugün yalnız Türkiye'nin değil bütün dünyanın en mühim meselelerinden biridir, belki birincisidir. Çünkü milli iktisatlarını kendi hudutları içinde kendine yetme esasını üzerinde teşkilatlandırmaya mecbur olan memleketler için büyük ve müreffeh bir köylü sınıfına malik olmak en mübrem ihtiyaçtır (Köymen, 1934, s.1).

Köycülük de bir ihtisastır fakat insanın tek tarafını inkişaf ettirip insanlığı dumura uğratarak makinalaştıran bir ihtisastır değil, bilakis insanın bütün melekelerini inkişaf ettiren geniş bir ihtisastır, bir ilimdir (Köymen, 1934, s.2).

Köymen'in "Köycülük Rehberi" adlı eserinde belirttiği gibi "köycülük" üzerinde önemle durulması gereken kavramlardan biridir. Köymen, köycülüğü sadece Türk toplumunun değil aynı zamanda bütün dünya toplumlarının temel sorunu olarak görmektedir. İleride değinilecek olan "Köycülük Anlayışı Ekseninde Dünya Toplumlarından Örnekler ve Türk Toplumuna Yansımaları" adlı alt başlıkta da ifade edildiği gibi belli başlı dünya

toplumlarının köycülük meselesine verdikleri önem bunun en bariz göstergesidir. Özellikle “kültür heyetleri”, “halk okulları ve teknoloji merkezleri” vb. köycülüğü geliştirme çalışmaları ve bu çalışmaların Türk köycülüğüne etkisi önem arz etmektedir.

Köycülük ilmini iki başlıca bölüme ayırmak mümkündür: Köycülük ilmi, köycülük ihtisasları. Asıl köycülük ilmini de dört bölüme ayırabiliriz: Köycülük felsefesi, Türkiye’de köyü ve köycülüğü alakadar eden şeyler, başka memleketlerde köycülük, köy tetkiki. Her köycünün köycülük ilminin bu dört bölümü üzerinde köycülüğe başladığı günden sonuna kadar çalışması lazımdır. Görüldüğü üzere bu, köycülüğün daha ziyade fikri cephesidir (Köymen, 1934, s.2).

Bilfiil köycü olabilmek için bundan başka birtakım ameli ve nazari tatbiki bilgiler de edinmek lazımdır ki bunlar şu başlıklar altında toplanabilir: Ziraat, köy sanatları, köy yapıcılığı, köy sıhhati, köy eğlenceleri, köy güzel sanatları, ergin öğreticiliği, köy teşkilatçılığı. Bütün bunlar üzerinde az çok bilgisi olan bir köycü bir tanesi üzerinde de ihtisas yapabilir. Fakat çok geniş bir saha vardır ki burada bir eser ortaya koyabilmek için bütün Türkiye köycülerinin elbirliği ile çalışmaları lazımdır: Köy Tetkiki (Köymen, 1934, s.2-3).

Bir köy bütün mıntakavi ve ferdi şartları ve hususiyetleri ile tanınmazsa en güzel köycülük projelerinden orada büyük bir netice almaya imkan yoktur. Bir köycü faaliyeti için seçtiği bir köyde faydalı bir çalışma yapabilmek için ya kısmen başkalarının yaptığı tetkiklerden istifade ederek yahut kendisi yaptığı etraflı bir tetkikle köyü iyice tanıyarak köyün ruhuna havasına girmelidir. Tam bir tanıma tetkikini yapabilmek için bir hatta birkaç kimsenin bir köyde uzun müddet kalması, köyün bütün şart ve vaziyetlerinin ruhuna nüfuz etmesi lazımdır (Köymen, 1934, s.4-5).

Ona göre köyün ve köylünün sorunlarının çözümünde ortak hareket etme duygusu büyük önem taşımaktadır. Köyün her yönden kalkınmasında, köylünün her açıdan bilinçlenmesinde “köy misyoneri”, “köy öğretmeni” ne büyük görev düşmektedir. Köymen’in de dediği gibi köy misyoneri köy ve köylü için her türlü fedakarlıktan ödün vermeyen kişidir. Köy öğretmeni ise; köyün kalkınmasında, köylünün düşünce yapısının değişiminde rehber görevi görmektedir.

Köycülük teması ilk olarak Osmanlı döneminde milliyetçi ve popülist söylemiyle dikkat çeken Türk Yurdu dergisinde dile getirilmeye başlandı. Çünkü hem dönüştürülen dünyaya ayak uydurmak için hem de milliyetçi bir Türk neslinin devamını sağlamak için köylülerin desteğini almak ön koşuldu (Köroğlu, 2017, s.357).

1930’larda tüm dünyada baskın olan köycülük temasının Türkiye’de de benzer bir etki yarattığını söylemek mümkündür. Öte yandan 1950’lerde hem nüfus arttı hem de şehirleşme ve sanayileşme düşüncesi eskiye nazaran daha fazla ön plana çıktı. Şehirleşme düşüncesi eskisi kadar hoşnutsuzluk yaratmasa da köycülük söylemi etkisini yitirmedi (Köroğlu, 2017, s.357).

Köycülük sadece yeni kurulan cumhuriyetin veya halkçılık düşüncesinin bir kaynağı olarak kalmadı. 1950’den itibaren halkçılık değil ancak popülizm olarak niteleyebileceğimiz düşüncenin de önemli bir kaynağı oldu (Köroğlu, 2017, s.358).

Neredeyse 21. yüzyıla gelene kadar baskın olarak tarımla uğraşan, tarımla uğraşmasa bile şehirli nüfusun büyük bölümü köylerle hala bağı bulunan Türk toplumunun bu söyleme ilgi göstermesi doğaldır. Demokrat Parti, Adalet Partisi hatta Ecevit'in CHP'sinin köycü temaları kullandığını ve bu sayede popülist söylemlerini pekiştirdiğini söylemek yerinde olur. Türkiye'de siyasi partiler her zaman köycülük temasına vurgu yapmanın kendilerine olan ilgi ve güveni arttıracığının farkında olarak bu temayı kullanmaya devam etmişlerdir (Köroğlu, 2017, s.358).

Kemalist halkçılığının en önemli bileşenlerinden birisini özellikle Rusya'daki "Halka Doğru" hareketinden etkilenen temelleri II. Meşrutiyet döneminde atılan köycülük düşüncesi oluşturur. Türkiye nüfusunun çok büyük bir bölümünü oluşturan, köylülere, halkçı yöneliş bu anlamda önemlidir. Bu dönemde nüfusun dörtte üçü köylü olduğu için "halk" kelimesi "köylü" olarak da okunabilir (Aydoğan, 2018, s.423).

Ülke nüfusunun bu kadar büyük bir bölümünün köylü nüfus olması, ülke ekonomisinde tarımsal ekonominin önemine de işaret eder. Bu yüzden de o dönemki siyasal, kültürel ve ekonomik bütün tartışmaların içinde köy düşüncesi yer almaktadır (Aydoğan, 2018, s.423).

Yeni rejimin köycülük konusunda vermek istediği ilk mesaj, Osmanlı'nın köylünün değerini bilmediği ve köylünün Cumhuriyet ile birlikte değer kazandığı görüşüdür. Bu dönemde rejimin köylüye bakışı iki taraflıdır (Aydoğan, 2018, s.423). Bir taraftan, köylü imgesi ona atfedilen değerler ve yaşam tarzıyla birlikte yüceltilirken; diğer taraftan köylüyü küçümseyen ve dışlayan seçkin bir dil kullanılmıştır. Yani bir yanda köylü eğitilmesi, terbiye edilmesi gereken bir insan olarak resmedilip, köy/köylünün ülke ekonomisindeki en büyük ve en önemli unsur olduğu belirtilirken diğer yandan sanayileşmenin, kalkınmanın tek yolu olduğu ve bir an önce tarım toplumundan sanayi toplumuna geçilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Aydoğan, 2018, s.423).

4.7.3. Köycülük Anlayışı Ekseninde Dünya Toplumlarından Örnekler ve Türk Toplumuna Yansımaları

4.7.3.1. Meksika: Kültür Heyetleri

Bütün köy muallimlerinin meslek bilgilerini arttırmaya çalışan köy kültür heyetleri tamamıyla Meksika'ya has bir teşkilattir. Kültür heyetlerinin başladığı işi ileri götürecek

vasıta da teftiş idi. Yapılan tecrübelerle kültür heyetlerinin yalnız muallimle değil, köy ile de alakadar olmaları lüzumu tespit olunmuştur (Köymen, 1934, s.60-61).

Köymen (1934, s.61,63)'e göre; kültür heyeti köyden köye dolaşan bir mütahassıslar grubu, gezgin bir muallim mektebi ve bir köycülük komitesidir. Kültür heyetleri yalnız öğretmekle değil temasta buldukları köylere ve muallimlere daha yüksek içtimai ve iktisadi ülküler telkin etmekle de mükelleftirler.

Kültür heyetleri Meksika'nın köy terbiyesi politikasında bütün işin muvaffakiyeti üzerinde yakından amil olan çok mühim bir rol oynamaktadır. Bu heyetlerin birinci vazifesi iş başında olan muallimleri yetiştirmektir ve bu heyetler 12 gezgin ve 2 yerli olmak üzere her muallime her sene kendi muhiti içinde ve muhitinin en tipik meseleleri, hadiseleri üzerinde tamamıyla hayata müstenit ameli ve tatbiki tedrisatta bulunan bütün memlekete şamil bir "muallim mektebi" vazifesini görmektedir (Köymen, 1934, s.74).

Köymen (1934, s.74-75)'e göre; bundan başka heyetler mektep ile muhit arasında ruhi ve ameli birlik kurmakta, bir merkeze bağlı olmakla beraber coğrafi dağınıklık içinde bulunan köyler ve muallimler arasında bir birlik ruhu doğurmakta ve beslemekte, devlet terbiye politikasını muallimlere ve köylere anlatmakta, aynı zamanda köyle muallim arasında olduğu gibi her ikisi ile Maarif Vekaleti arasında da bir anlaşma vasıtası olmaktadır.

Eğitimci, teşkilatçı, sosyolog, ziraatçı, dokuma ve sair sanatlar, ev işleri, sağlık bilgisi öğretmenleri gibi mütehassıs eğitim unsurlarından mürekkep olan kültür heyetleri beş on köylük bir çevrede bir köyü merkez edinmekte ve burada bir eve yerleşmektedir (Köymen, 1952, s.44). Bu merkezden çevreye dahil bulunan bütün köylerle temas edilmekte ve karşılıklı ziyaretlerle köylerin öğretmenleri ve münevver kadın, erkekleri yetiştirilmekte ve kendi problemlerini bulup kalkınmalarını programlaştırmak için köyler teşkilatlandırılmaktadır (Köymen, 1960, s.51).

4.7.3.2. Danimarka: Halk Okulları ve Teknoloji Merkezleri

Danimarka'da 1865-1870 senelerinde "köylü" kelimesi pislik, sarhoşluk, tembellik, cahillik, gerilik, taassup, akılsızlık manalarını toplu olarak ifade ediyordu. Köylünün bu durumu karşısında şehirli münevverlerin bir kısmı yabancı kültürlerin mukallidi kozmopolit züppeler haline gelmekte, bir kısmı kötümserlik dermansızlığı içinde uyuşmakta çok ufak bir zümre de vatani bu ümitsiz halden kurtarmak için çabalamakta idi.

Memleketini kurtarmaktan ümidi kesmeyen ve çalışmaktan yılmayanların başında Grundtvig gelir (Köymen, 1960, s.44).

Köymen (1952, s.38)'e göre; Grundtvig her şeyden evvel yapılması icap eden işin köylüyü bu ruhi ölgünlükten kurtarmak olduğunu gördü. Köy yetişkinleri için “Halk Okulları” adını verdiği mektepleri açtı. Bu mektepte köylünün fikrinden evvel ruhuna hitap ediliyordu. En mühim eğitim vasıtası “Canlı Söz” dü. Kitabın yazılı sözü henüz ümmi olan köylülere hiçbir şey söylemiyordu. Köylüde okuma-yazma öğrenmeye karşı ilgi olmadığı gibi çocukluktan beri okumaya alışmamış insanlara kitap okutarak bir şeyler öğretmek de kolay değildi. Gönüllere hitap için sıcak bir gönülden gelen “Canlı Söz” den daha müessir bir vasıta olamazdı.

Halk Okulları köylüde ruhi kalkınmayı gerçekleştirdikten ve onlarda okuma ilgisini yarattıktan sonra köylüler için ilköğretim ve ziraat mektepleri açılmaya ve rağbet görmeye başladı. Bütün bu öğretim müesseseleri arasında işbirliği tabii bir şekilde gelişti. Bu mektepler, yani halk eğitimi Danimarka’da kooperatifçilik cereyanını doğurdu ve geliştirdi. Fakat kooperatifçiliğin muvaffak olmasında büyük payı olan diğer bir müessese burada bilhassa dikkat çekilerek zikrolunmalıdır: Kooperatifçilik Mektebi. Kooperatifçilik Mektebi çok sessiz bir çalışma ile Danimarka’nın dünyaya ün salan kooperatifçiliğinde büyük bir rol oynayan bir müessesedir (Köymen, 1952, s.38-39).

Köymen (1960, s.46)'e göre; Danimarka’da Halk Okullarının meydana getirdiği geniş ve derin halk eğitimi ruhu ve anlayışı her problemi bir halk eğitimi teşebbüsü ile karşılamak içtimai davranışını yaratmıştı. Bu yoldaki icatlardan belki en dikkate layık olanı Teknoloji Merkezleri’dir.

Teknoloji Merkezi mevcut küçük ve orta endüstriye en rantabl şekilde çalışmayı öğrenmelerinde yardım ettiği gibi yeni endüstri kurmak isteyenlere de yol gösterir. Merkez bütün problemlere cevap verir, her kademe için kısa süreli nazariye-tatbikat-nazariye kursları tertipler, arızalar vukuunda teknik ilkyardıma koşar, rutin tahlil ve testleri yapar, tatbiki araştırmalarda bulunur, mesleki yayımla bilgiyi yayar (Köymen, 1960, s.46-47).

Köymen (1960, s.47)'e göre; merkezin teknik eğitim ve öğretimi işyerine ve halkın ayağına götürmek için laboratuvar ve atölye halinde kamyonları vardır. Bugün Danimarka’da iki Teknoloji Merkezi bulunup biri yalnız endüstriye, diğeri de endüstri ile beraber ziraate hitap eder. Bu sayede ziraat de teknikleşmekte endüstrileşmektedir.

4.7.3.3. Amerika Birleşik Devletleri: Zirai Yayım Servisi ve Köy Aile Mektebi

Köymen (1960, s.47)'e göre; Birleşik Amerika'nın Zirai Yayım Servisi dünyanın en geniş halk eğitimi teşkilatı olup Birleşik Amerika'nın ziraat alanındaki ileriliğini sağlamakta başlıca amil olmuştur. Yayım servisinin dört temel prensibi şunlardır: Ziraat bilgisini çiftçinin ayağına götürmek, ona bilgiyi sözle değil gösteriyle öğretmek, muhitin en uyanık çiftçilerini ele alıp bilgiyi mahalli önderlikle çevreye mal etmek, çevre problemlerini ve imkanlarını tatbiki araştırma için hareket noktası almak.

Zirai yayım teşkilatı bölge kalkınması araştırmalarının planlı ışığında hareket ederek çok verimli bir şekilde çalışmakta ve çiftçinin bölge kalkınmasındaki yerini almasını sağlamaktadır. Bölge bilgisi her şeyde mühim olmakla beraber ziraat öğretimindeki önemi çok büyüktür. Bir ziraat muallimi ancak bir bölgede nazariye ile tatbikatı birleştiren gerçek bir ihtisas yapabilir (Köymen, 1952, s.41-42).

Köymen (1952, s.43)'e göre; şimdiye kadar gördüğüm ve işittiğim eğitim tecrübeleri arasında en meraklısı Ritchie'nin "Köy Aile Mektebi" dir dersem mübalağa etmemiş olurum. TVA bölgesinde bulunan bu hususi mektebin büyük özelliği yalnız çocuğu veya yetişkini değil bütün aileyi yetiştirmesidir.

Bu mektep kiracı çiftçi aileleri toprak sahibi aileler olmaya hazırlamaktadır. Birleşik Amerika'da kiracı çiftçilik usulü içtimai ve iktisadi bir derttir. Kiracı çiftçilerin kiracılıktan kurtulmaları yalnız mali güçlük değil bazen ondan da çetin ruh ve bilgi güçlükleri arz eden bir davadır. Bunu gören müteşebbis bir adam Mr. Ritchie, kiracı ailelerin bir bütün olarak müstakil çiftçi olabilmeleri için ruhi, fikri ve iktisadi bakımlardan yetiştirme işini yapacak bir mektep kurmuştur (Köymen, 1960, s.50).

4.7.3.4. Yunanistan: Teşvik Yevmiyesi

Birleşmiş Milletler Teşkilatı Teknik Yardım İdaresi iktisaden az gelişmiş memleketlerin gelişmelerini hızlandırma çalışmaları arasında köy kalkınması sahasında bir tecrübeyi Yunanistan'da yapmıştır (Köymen, 1952, s.10). Yunan köylüsünün iktisadi dermansızlığında insan emeğinin gereği gibi kullanılmaması birinci derecede rol oynamaktadır. Boş zamanlarının mahalli şartlar ve imkanlar dahilinde ne gibi şekillerde değerlendirileceği hakkında köy halkının mahalli bilgiye dayanan birtakım pratik buluşları vardır. Hükümet vermeyi teklif ettiği Teşvik Yevmiyesiyle köylüyü bu gibi buluşları daha

yaratıcı bir şekilde yapmaya ve projeler halinde değerlendirmeye sevk etmektedir (Köymen, 1952, s.11-12).

Köymen (1952, s.13-14)'e göre; programın ruhu köylüyü iktisaden müsmir olan esas işlerinden ayırmadan bu işlerden artan boş vakti kalkınma işlerinde değerlendirmektir. Programın diğer bir esası da tamamıyla demokratik olmasıdır. Yapılacak işe köylü karar vermekte, hatta köyden birkaç kişi istedikleri bir işi teklif edebilmektedir. Bu suretle iş bir devlet işi olmaktan çıkmakta daha ziyade bir halk işi haline gelmektedir.

Bunun büyük bir faydası işi halkın tamamıyla benimsemesi ve kendi isteği, emeğiyle meydana gelen eserleri layıkıyla kullanması, koruması, tamir ve idame etmesidir. Bu sayede köylü ile hükümet arasında dostane münasebetler samimi ve yaratıcı bir işbirliği gelişmektedir. Programın bir hususiyeti de başarılması çok paraya bağlı olan kalkınma işlerini ufak bir yardımla halka devrederek ucuza mal etmesidir. Ucuzluğu ve pratikliği sağlayan bir unsur da işlerin köylerde tedariki veya yapılması mümkün basit aletlerle ve mahalli malzeme ile yapılmasıdır (Köymen, 1952, s.14).

Köy ve köycülük bağlamında dünya toplumlarında yaşanan gelişmeler az gelişmiş toplumlar ve gelişmekte olan diğer toplumlar gibi Türk toplumunu da etkilemiştir. Türk toplumunda Cumhuriyet dönemi ve sonrasına kadar ki olan süreçten önce köy toplumsal yapısı ve köy insanı adına önem arz eden toplumsal ilerleme ve gelişme meydana gelmemiştir denilebilir. Özellikle Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün özverili çalışmasıyla ve halkın isteğiyle köylünün istediği gibi üretim yapmasına engel olan köylünün ekonomik anlamda belini büken Aşar Vergisinin 1925 yılında kaldırılmasıyla Türk köylüsü rahat bir nefes almıştır. Benzer şekilde Atatürk'ün Türk köylüsüne atıfta bulunduğu "Köylü milletin efendisidir" sözü diğer dünya toplumları karşısında onun köylü insanına verdiği değeri ve önemi göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Köymen'in yaşadığı toplumu özellikle de köy toplum yapısını analiz ederek dünya toplumlarında gerek kültür heyetleri, halk okulları, teknoloji merkezleri gerekse zirai yayım servisi, köy aile mektebi, teşvik yevmiyesi gibi köycülük ekseninde önemli olan gelişmeleri Türk köycülük anlayışının gelişimi ve ilerlemesi yönünden örnek alması kayda değerdir.

4.7.4. Köy Eğitim Yapısında Şehir Eğitim Yapısının Önemi

Köymen, Köycülük Esasları adlı eserinde köy-şehir eğitim yapısını da içine alacak şekilde bu iki toplumsal yapının ilişkisi hakkında şunları dile getirmektedir:

İnsanın yaradılışında köycülük-şehircilik tezadı diye bir şey yoktur. Şehir-köy tezadı bilhassa son asırlarda maddi medeniyetin süratle inkişafının ve insanın manevi tekamülünün bu hıza ayak uyduramamasının doğurduğu arazi bir vaziyettir. Cemiyetçi yani toplu yaşayan bir mahluk olduğunu kabul ettiğimiz insanın en eski zamanlardan beri köy hayatı yaşamış olması akla çok yakındır (Köymen, 1934, s.9).

Hiçbir zaman en eski şehirler bugünkü manasında şehir olamamış, büyük köyler olmaktan ileri gitmemişlerdir. Demek oluyor ki “köy” insanın aile kadar eski asli ve tabii bir kurumudur. Şehir çok daha sonraki bir inkişaftır. Hele bugünkü manasında “metropol” şehir (ihtiyaç eşyası dışarıdan gelen idare, kültür, iktisat, maliye, eğlence şehri) ancak son yüzyılın mahsulüdür. Köylerin büyümesi, çoğalması ve sıklaşması yakın köyler arasında kültür iştiraki, müşterek emniyet ve idare meselesi, mahsulat, masnuat mübadelesi gibi birleşmeler vücuda getirmiş ve bu birleşmeler şehirlerde ifadesini bulmuştur. Şehir, köylerin meydana getirdiği ve hikmeti vücudu köylere hizmet olan bir varlıktır (Köymen, 1934, s.10-11).

Köymen, Halkçılık ve Köycülük adlı eserinde köy-şehir toplumsal yapısı bağlamında köyün önemini şu şekilde ifade etmektedir:

Köylerimizin dağınık, vasaitsiz ve az nüfuslu olduğu memleketimizde çok merkezleştirilmiş bir halk terbiyesi sistemi kurmak güçtür. Anadolu'nun muhtelif kısımlarında birbirinden çok farklı tabii şartların halka ayrı ayrı inkişaf yollarında yürümek mecburiyetini yüklemekte olması da bu güçlüğü artırır (Köymen, 1934, s.30).

Türkiye’de yapılması lazım gelen halk terbiyesi teşkilatı şehir ve köy olarak ikiye ayrılabilir ki bir köy memleketi olan memleketimizde köy teşkilatına daha ziyade ehemmiyet vermek icab eder (Köymen, 1934, s.31).

Buradan hareketle, Köymen, şehir eğitim yapısından ziyade köy eğitim yapısını daha çok önemsemektedir. Ancak ona göre, köy eğitim yapısında ilerleme kaydedebilmek için şehir eğitim yapısının çağdaş, ilerici yönü örnek alınmalıdır. Türk eğitim yapısının gelişme göstermesinde doğru ve etkili eğitim politikası uygulanmalıdır. Bu politikalar köy-şehir ikileminden uzak duracak şekilde ana eksene köy eğitim yapısını alacak biçimde planlanmalıdır.

4.8. Ekonomik Yönden Eğitim Yapısı

4.8.1. Kalkınma Kavramı ve Türleri

Kalkınma kavramı ile ifade edilmek istenen bir ulusun arzu edilen ekonomik gelişme süreci ortaya koyabilmesi amacıyla ulusal ekonominin bir bütün olarak düzenlenmesidir. Daha geniş bir anlamda kalkınma bir toplumda ekonomik toplumsal ve siyasal alanda arzu edilen her türlü değişme ve gelişme olarak tanımlanabilmektedir. Tarihsel olarak kalkınma, az gelişmiş denilen ülkelerde ortaya çıkan büyük ölçüde beşeri acıların azaltılması ve maddi refahı arttırmaya yönelik potansiyelin harekete geçirilmesi anlamını içermektedir (Çetin, 2014, s.3).

Kalkınma farklı amaçları ve süreçleri içerebilir. Örneğin; Kalkınma, insanların daha fazla gelir elde ederek yaşam düzeylerinin yükseltilmesi için bir sosyal sisteme yeni ve modern üretim tekniklerinin sunulmasını gerektirebilir. Kalkınma, geleneksel toplumun, gelişmiş batı uluslarının sahip olduğu toplumsal ve teknolojik yapıya topluca dönüştürülmesi olarak anlaşılabilir. Kalkınma, insanların ve toplumların kendilerine güvenli bir gelecek kurabilmelerinin geliştirilmesi ve desteklenmesi olarak düşünülebilir (Akyol ve Tolunay, 2006, s.118-119). Kalkınma, insanların ne yapacaklarını, aldıkları sağlıklı kararlar ile belirledikleri özgür deneyimler olarak algılanabilir (Akyol ve Tolunay, 2006, s.119).

4.8.1.1. Köy Kalkınması

Köy ya da kırsal alan kalkınması, ülkemiz ve dünya gündeminde halen tartışılan bir sorundur. Az gelişmiş, gelişmekte olan ülkelerin bir sorunu olarak görülmekle beraber gelişmiş ülkelerde de kentsel gelişmenin yanında tartışılan bir konudur (Tomar, 1996, s.253). Ülkemizde cumhuriyetin kuruluşundan bugüne değin köy kalkınmasına yönelik birçok politikalar geliştirilmiş, yasal ve örgütsel düzenlemeler yapılmış, önemli miktarlarda kaynak harcanmıştır. Köy kalkınmasına yönelik çalışmalar bilimsel çevrelerde bir yarışa, aydınlar arasında düşünsel akımlar ayrımına neden olmuştur (Tomar, 1996, s.253).

Köy kalkınmasının biri eğitsel, öbürü örgütsel olmak üzere başlıca iki yönü vardır. Ülkemiz köy kalkınması çalışmalarında eğitsel yön ihmal edildiğinden ya da köy kalkınması kavramında amaçlanan eğitim verilmediğinden uygulamalardan beklenen sonuçlar alınmamıştır. Örgütsel yön, salt yerel toplumlar açısından değil, bunlara iş görü sunan toplumları belli yönlerde etkilemeye çalışan devlet örgütleri için de önemlidir (Tomar, 1996, s.254).

Türkiye’de Cumhuriyet öncesi dönemde köylünün durumu hiç de iç açıcı değildi. Devlet bütçesinin yarıdan fazlası köylüden alınan vergilerle karşılanıyordu. Vergi düzeni halkın ve özellikle köylünün iş güç durumuna, gelirin göre değildi. Aşar vergisi denilen bilimsel temellerden yoksun, dinsel temellere dayalı vergi sistemi ile köylü ve çiftçinin tarlasından elde ettiği ürünlerinin onda biri elinden alınıyordu (Şeren, 2008, s.207).

Cumhuriyetle birlikte köy ve köy sorununa karşı yeni bir yaklaşım doğmuştur. Bu yaklaşım Osmanlı zihniyetinden tümüyle farklıdır ve en önemli özelliği köyü kalkındırmaya yönelik oluşudur. Bu dönemde yorgun insanlar dinlenmek, işlerini ve

geçimlerini yoluna koymak ve çocuk yetiştirmek fırsatına kavuşacaklardı. Her işte halktan ve köylüden kuvvet alınacaktı. Cumhuriyet bu demektir (Şeren, 2008, s.208).

Cumhuriyetin ilk yıllarında her açıdan Türk köyleri geri kalmıştır. Sağlık şartları korkunç denecek kadar kötüdür. Bunlar Atatürk'ün gösterdiği hedeflere ulaşmayı güçleştiren koşullardır. Bu yüzden Atatürk ve arkadaşlarının Cumhuriyet düşüncelerinde köy ve köylüye özel bir önem verilmiş ve kalkınmanın köyden başlaması gereği üzerinde durulmuştur. Cumhuriyet döneminde devlet okulları çoğaltılmış, öğretmen yetiştiren kurumlar da yeniden düzeltilmiş, bazı yeni okullar açılmış, bazıları geliştirilmiştir. Her ne kadar bu ve benzeri çalışmalar yapılmışsa da eğitim ve öğretimin daha yaygın ve verimli bir duruma getirilmesi ancak Cumhuriyetin 10. yılından sonra ele alınmıştır (Şeren, 2008, s.208-209).

Köymen, “Türk Köyünü Yükseltme Çareleri” adlı kitabında “Köyü Sanayileştirme” alt başlığı altında şunları ifade etmektedir:

Köyün sanayileşmesi köy gelirini arttıracak, mahsulü değerlendirecek ve az toprakta çok insan barınmasını mümkün kılacaktır. Toprağın imbat kuvvetini arttıracak olan da sanayidir. Çünkü bu sayede toprak dinlenmek imkanı bulacaktır (Köymen, 1939, s.14-15).

Sanayinin ilerlemesi suni gübre imalini, tevizini ve satın alınmasını da mümkün kılacaktır. Çeki hayvanı olarak öküz yerine atın kullanılmasını da sanayi mümkün kılacaktır. Modern aletler de ancak sanayinin yaratacağı makine kültürü ve mali imkanla köye girebilecektir (Köymen, 1939, s.15).

Köylünün cehaletini gidermek yolunda da onu medeniyetin temeli olan fen ve teknik ile yakından temasa getirerek ona kitap almak imkanını vererek sanayi mühim rol oynayacaktır. Kendi köyündeki sanayiyle geliri artan köylü diğer sanayinin de iyi bir alıcısı olacaktır (Köymen, 1939, s.16).

Türkiye için yapılacak şey köyün fabrika sanayi, ziraat sanayi, ziraat maddelerinin sanayide kullanılması, el ve ev sanatları bakımlarından coğrafi ve iktisadi bölgeler içinde bir iş bölümü esasına üzerine süratle teşkilatlandırılmasıdır. Sanayinin köyleşmesi için alınabilecek ameli tedbirler şunlar olabilir: Şehirlerde yeni sanayi kurulmasına müsaade etmemek, sanayi kurulacak köylere yol yapmak ve elektrik çekmek (Köymen, 1939, s.21).

Köymen'in “Türk Köyünü Yükseltme Çareleri” adlı eserinde ifade ettiği gibi köyün kalkınması yönünden sanayileşme süreci önemlidir. Köyün özellikle sosyo-kültürel ve ekonomik yönden ilerlemesi için, köylünün düşünce yapısı bakımından geri kalmışlığını bertaraf etmek için bu zorunludur. “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir” sözü köye uyarlandığında sosyo-kültürel açıdan şehir gibi gelişim göstermenin yolu medeniyetten, ilimden, fenden geçer denilebilir. Ekonomik yönden ise; köyün çağa ayak uydurması, şehir gibi kalkınması için yapılacak yatırımlarda, kalkınma projelerinde öncelik köye verilmelidir. Bu şekilde köy ve şehir arasındaki ekonomik eşitsizlik en aza indirgenmiş olur.

4.8.1.2. *Şehir Kalkınması*

Uzun ve yorucu savaş yıllarını büyük bir zaferle geride bırakan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin önceliği, Anadolu'daki şehirlerin sosyo-ekonomik alanlardaki aksaklıklarının giderilmesi olmuştur. İlk etapta şehirlerin sosyal, ekonomik, sağlık ve eğitim durumlarının belirlenmesi konusunda çalışmalar başlatılmıştır. İkinci aşamada ise ilgili durumlardan hareketle, ihtiyaçların giderilmesi ve eksikliklerin tamamlanması konusunda yapılacak çalışmalar belirlenmiştir. Böylece ülkenin her yerinde kalkınma ve gelişme çalışmalarına önem verilerek tüm Anadolu'da yoğun çalışmalara başlanmıştır (Altan, 2020, s.626).

1923-1938 arası dönemde halkın büyük bir çoğunluğunun tarımla uğraştığı görülmektedir. Buna karşın söz konusu tarım faaliyetleri ayrıca çok ilkel koşullarda yapılmaktadır. Bunların yanı sıra o dönemlerde ülkedeki sanayinin de gelişmediği bilinmektedir. Ülkede ciddi anlamda geçim sıkıntısı etkisini göstermektedir (Uzunkaya, 2018, s.19-20).

1923 yılından itibaren söz konusu problemlerin çözümlenmesi amacıyla ülkede birçok ekonomik kalkınma hareketi başlatılmıştır. İlgili dönemde ülkenin en önemli hedefi sanayileşmenin sağlanmasıdır. Bu çerçevede ilk olarak ilgili amaca ulaşabilmek için gerekli aksiyonlar belirlenmiştir. Ülkenin sanayileşme sürecinin başarıyla gerçekleşebilmesi için ulusal sermaye birikimine, etkin bir bankacılık sistemine ve ulaştırma sektörünün gelişmesine yönelik birçok önemli adımlar atılmıştır (Uzunkaya, 2018, s.20).

Bu amaçla 1923 yılının Şubat ayında İzmir'de İktisat Kongresi yapılmıştır. Belirtilen bu kongrenin en temel amacı yeni kurulmuş olan ülkenin ekonomi politikalarının belirlenmesidir. Adı geçen kongrede bir ülkenin ekonomik gücünün tam bağımsızlık için şart olduğu vurgulanmıştır. Öte yandan Mustafa Kemal Atatürk tarafından bu kongrede ulusal iktisat politikalarının öneminden bahsedilmiştir. Bu bağlamda ülkede faaliyet gösteren birçok yabancı şirketin ulusal hale getirilmesi gerektiği paylaşılmıştır (Uzunkaya, 2018, s.20).

İlgili dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nde ekonomik olarak atılan en önemli adımlardan biri de 1924 yılında Türkiye İş Bankası'nın kurulmasıdır. Söz konusu bankanın en temel amacı ülkedeki milli şirketlerin yatırım yapabilmeleri için gerekli olan kredinin verilmesidir. Bunlara ek olarak etkin bir bankacılık sayesinde ülkedeki tasarrufların arttırılması da hedeflenmekteydi. Bu sayede yeni kurulan ülkenin en önemli ekonomik hedefi olan

sanayisi gelişmiş milli bir ekonomi için bir adım atılmış olmaktadır (Uzunkaya, 2018, s.20).

4.8.2. Kalkınmada Rehber Görevi Gören Kişiler

4.8.2.1. Köy Öğretmeni

Bir halk idaresi olan cumhuriyetin geleceği, halkın topyekün eğitilmesi, yurttaş yapılması üzerine temellendirilmiştir. Halkın topyekün eğitilmesi için öğretim birliği yasası çıkarılmış, harf devrimi yapılmış, ulus okulları, halk dersaneleri, halkevleri ve halkodaları gibi her biri kendi çapında ileri ve önemli olan uygulamalar yapılmıştır. Ancak bu uygulamalar, özellikle köy toplumunun eğitiminde, onun aydınlatılıp ekonomik ve kültürel yönden kalkındırılmasında istenilen sonucun alınmasına yetmemiştir (Bilir, 2003).

Atatürk ve Cumhuriyeti kuranlar, bir an önce köye girmek, cumhuriyet ve demokrasi düzenini kökleştirmek istemektedirler. Köy insanını cehaletten kurtaracak, onu ekonomik ve sosyal hayatın bir üyesi yapmak için köye göre öğretmen yetiştirmenin gereği üzerinde durmuşlardır (Bilir, 2003).

Atatürk, köyün öğretmen sorununun kısa sürede çözülemeyeceğinin görülmesi üzerine, pratik bir çözüm olarak eğitmen yetiştirme düşüncesini ilgililere açar. Buna göre; askerliğini çavuş ve onbaşı olarak yapmış, okuma-yazma bilenlerin sağlıklı ve istekli olanlar arasında durumu uygun olanlar seçilerek 7-8 aylık eğitmenlik formasyonu eğitiminden geçirilerek başarılı olanlar az nüfuslu köylere eğitmen olarak görevlendirilecektir (Bilir, 2003). Bunlar atandıkları köylerde, köylüye okuma-yazma ve dört işlemle hesap yapmayı öğretecek, Coğrafya ve Türk Tarihi hakkında özlü ve temelli bilgi verecek ve aynı zamanda hayat, yurt ve ziraat bilgilerini köylüye uygulamalı olarak öğretecektir (Bilir, 2003).

4.8.2.2. Köy Misyoneri

Köymen (1934, s.19)'e göre, her köycünün bütün faaliyetleri içinde en kutlu yeri tutacak bir işi şudur: Köy Misyonerliği. Köycülüğe bir din gibi inanan köycü onu bir din gibi yayacaktır. Bu yayma iki şekilde olacaktır: Şehirliyi köycülüğe inandırma, köylüyü yükselmeye uyandırma. Köycülük şuurlaşmış ve ilimleşmiş olarak o kadar yeni bir iştir ki

büyük ekseriyet bunu aklına bile getirmemiş olduğu gibi birçok münevverler de buna kafi derecede kuvvetle inanmamaktadırlar.

Köycünün misyonerliğinin bir safhası şehirlilerin kafasında köycülük için müsait bir tarla hazırlamak ve her vesile ile bu tarlalara köycülük tohumları serpmektir. Fakat bu kafi değildir. Köyde çalışacak köycülük misyonerinin dikkat edeceği en mühim iki nokta köylü ile anlaşmak ve köyden, köylüden öğreneceği birçok şeyler olduğuna samimiyetle inanmaktır. Köycü köyü ve köylüyü olduğu gibi ele almayı, olduğu gibi sevmeyi ve onun ruhundaki kıymetleri aramayı, meydana çıkarmayı, inkişaf ettirmeyi ve onu bu inkişaf için lazım olan bilgiye susatmayı bilmelidir (Köymen, 1934, s.19-20).

Köymen, Köycülük Programına Giriş adlı kitabında “köy misyonerliği” hakkında şunları belirtmektedir:

Er geç doğacağına kendi irademizle doğduracağımıza inandığımız büyük köycülük hareketine hazırlık olarak yapmamız lazım olan en mühim iş de “köycülük misyonerliği” dir. Bu mukaddes işe bir Jesuit papazı vukuf inanı ile nüfuz etmek ve inanmak, bir Protestan misyoneri ısrar ve işleyiciliği ile Türk inkılabının bu en kutlu “halkçılık” prensibini etrafımıza, köylüye ve şehirliye anlatmaya köylünün efendimiz olduğunu bütün ruhlara sindirmeye çalışmak şimdilik yapabileceğimiz en müspet iştir (Köymen, 1935, s.46).

Büyük bir halk eğitimcisi, başöğretmen olan Atatürk’ün düşüncelerinde ve Atatürk’ü Türk milletinin modernleşmesinde, laikleşmesinde, her yönden ilerlemesinde, kalkınmasında örnek alan Köymen’in eserlerinde de belirtildiği gibi toplum kalkınmasında köy kalkınmasının önemli bir yeri vardır. Özellikle Cumhuriyet’in kuruluşundan Atatürk’ün ölümüne kadar ki olan süreçte diğer bir deyişle 1923-1938 arası dönemde Türk toplumsal yapısının büyük bir oranını köy toplumsal yapısı oluşturmuştur. Bu yüzden Atatürk toplum kalkınmasında önceliği şehirden ziyade köye vermiştir. Atatürk’ün fikirlerinde ve Köymen’in kitaplarında da belirtildiği üzere köy kalkınmasında, köy dışındaki yerlerde köy kalkınmasına karşı oluşturulan gerici, bağınaz, köhne düşünce yapısının ilerici, çağdaş düşünce yapısına dönüşümünde köy öğretmeni ve köy misyonerine büyük bir sorumluluk düşmektedir. Bu açıdan köy öğretmeni ve köy misyoneri, köy kalkınmasından şehir kalkınmasına kadar toplumun topyekün kalkınmasını ve gelişmesini kendine bir zorunluluk ve ulaşılmak istenen bir hedef olarak görmelidir.

Büyük Buhran öncesi dünyayı siyasi, sosyal ve ekonomik olarak etkileyen en önemli olaylardan birisi Birinci Dünya Savaşı ve bu savaşın köklü değişiklikler yaptıracak sonuçlarıdır. Savaş sonucunda Avrupa’daki dengeler yeniden oluşmaya başlamış, bazı imparatorluklar yıkılırken yeni ülkeler doğmuştur. Savaş bitiminde milliyetçilik ve millilik ilkeleri yeni kurulan ülkelerde ön plana çıkmış, Balkanlarda bulunan çok uluslu devletler

barış sürecini uzun sürdürmeyeceği açık olan siyasi politikalar üzerinde oluşum göstermiştir (Erbay ve Hemen, 2019, s.124-125).

Savaştan ekonomik anlamda galip çıkabilen tek ülke olan Amerika, Avrupa ve özellikle Almanya ile ekonomik ilişkiler kurmuş ve savaş sonrası söz konusu ülkelere kredi sağlamıştır. Krizin başlangıç noktası olan ve Birinci Dünya Savaşı ile dünyanın kreditörü haline gelen Amerika'da Sanayi İnkılabından sonra gittikçe yaygınlaşan kitlesel üretim tüketimi kolay hale getirmiştir (Erbay, Hemen, 2019, s.125). İnsanlar taksit imkanı ile tanışmaya başlayınca lüks tüketim mallarına olan talep artmış, gelişen teknolojinin kullanılmaya başlandığı görülmüştür. Tüketimin bu derece kolaylaşması ve lüksün artması kriz öncesi Amerika toplumunu etkileyen önemli noktalardan biri olmuştur (Erbay ve Hemen, 2019, s.125).

1929 Dünya Ekonomik Buhranı ABD başta olmak üzere diğer dünya toplumlarını etkilediği gibi Türk ekonomisini de olumsuz yönde etkilemiştir. Bu nedenle buhranın köy ve şehir açısından etkisi ele alınmıştır.

1929 Dünya Ekonomik Krizi, hem Türkiye ekonomisine hem de Türk tarım kesimine ciddi zarar vermiştir. Krizin Türk tarımına etkisi 1929-1932 yılları arasında yoğun olmuş, bu etki 1934-1935 yıllarına kadar görece olarak kendini hissettirmiştir. 1929 dünya ekonomik krizi Türkiye'yi sadece tarım ürünleri fiyatlarının dünya piyasalarında değer kaybetmesiyle etkilememiş aynı zamanda neredeyse tamamen dışa bağımlı olduğu sanayi ürünleri de krizden etkilenmiştir (Kayıran ve Metintaş, 2016, s.39-40).

Köymen, "Cemiyet Teşkilatlanmasında Köy ve Şehir Yahut Devletçiliğin Esasları" adlı kitabında "1929 Dünya Ekonomik Buhranının Köy Açısından Etkisi" ile ilgili şunları söylemektedir:

Lazım olan merkez şehirler etrafında teşkilatlanmış ihtisas fonksiyonlarına malik cemiyet teşkilatlanmasının vahidi cemiyet nüvesi köylerdir. Şehir evvelki zamanlarda yani münferit ve münzevi köy kendine yeter kapalı bir cemiyet nüvesi halinde idi (Köymen, 1939, s.31-32).

Köyler arasında mübadelenin başlaması ve köylerin bir merkez şehir etrafında teşkilatlı cemiyet nizamına girmeleri köyler arasında her köyün tabii ve kültürel hususlarının davet ettiği hususiyetli eşyadan fazlasının mübadelesine ve böylece iktisadi bir iş bölümü ihtisaslaşmasına yol açmıştır (Köymen, 1939, s.32).

Tarıma dayalı bir ekonomik yapının var olduğu Türkiye'de 1929 buhranından özellikle tarım sektörünün büyük yara aldığı söylenebilir. Dünya Ekonomik Buhranı ile birlikte Türkiye'de ithalat kısılmış ve ithalatın yapısı da değişmiştir (Bulut, 2003, s.87). Buhranın ortaya çıkışından sonra Türkiye'nin dış ticaretindeki daralma özellikle tüketim malları ithalatının kısılması ve tarıma yönelik makina ithalatının sabit tutulması ya da azaltılması

pahasına elde edilmiştir. Bu arada krizle birlikte tarımsal üretimin gerilediği ve buna paralel olarak köylünün pazarla ilişkisinin son derece sınırlandığı da ifade edilmelidir (Bulut, 2003, s.87).

1930'lu yıllarda etkili olan ekonomik kriz, Türkiye'nin sanayi dalında atılım yapması için itici bir güç olmuştur. Batı'daki kapitalist ekonomilerin yaşadığından farklı bir şekilde sanayi kurulmuş ve gelişmiş, bankalar kar elde etmeye devam etmiştir. 1930-1935 yılları arasında tarımın üretim artışı yüzde 1 iken sanayinin yüzde 15 artış göstermesi de bunu kanıtlamaktadır (Oran, 2009, s.46).

Kapitalist dünya ekonomisi tarihinin en ağır bunalımını yaşamaktayken Türkiye ekonomisi korumacı ve devletçi politikalar uygulayarak anlamlı bir birikim, sanayileşme ve büyüme temposu gerçekleştirmiştir. Kurulan sanayilerin o günün koşullarında ileri teknoloji kullanmaları ve işçi haklarının sınırlı düzeyde olması sonucu düşük maliyetli üretim yapısı ortaya çıkmış ve böylece kamu kesiminin sermaye birikimi hızlanmıştır (Oran, 2009, s.47).

Sanayinin geliştirilebilmesi için beş yıllık sanayi planları temel alınmıştır. Beş yıllık sanayi planları ithal ikamesinin temelini oluşturmuştur. İthal ikamesi yoluyla yerli kaynakların kullanımını artırarak ithalatın GSMH içindeki payını azaltmak ve yatırımların artması hedeflenmiştir. Sanayi planlarında devletçi ekonomik politikalar uygulanmıştır (Duman, 2011, s.76).

Türkiye Buhrandan etkilenmekle birlikte, bu etkinin şiddeti diğer dünya ülkelerine nazaran daha az olmuştur. Bu durumun nedenleri; Türkiye'de pazar ekonomisi ilişkilerinin gelişmemiş olması, dünya ticaretindeki payının sınırlı olması, yabancı sermayeli kuruluşların Türkiye'de ilgi görmemesi ve Türkiye'de yabancı fonların diğer ülkelere nazaran sınırlı olması olarak sıralanabilir (Duman, 2011, s.76).

4.8.3. Buhranın Etkisiyle Devletçi Ekonomi Anlayışına Geçiş

Köymen, "Cemiyet Teşkilatlanmasında Köy ve Şehir Yahut Devletçiliğin Esasları" adlı eserinde "devletçi ekonomi anlayışı" ile ilgili görüşünü şu şekilde ifade etmektedir:

Sanayinin henüz şehirleşmediği memleketler bu bakımdan çok bahtiyardır. Yalnız sadece devletçe kurulan sanayiye şehir dışında kurmakla değil şehirler hududu içinde hiçbir yeni fabrika kurulmasına müsaade etmemekle de sanayinin köyleşmesine çalışmak lazımdır (Köymen, 1939, s.40).

Teşkilatlanma vahidi olarak köy ve merkezi olarak şehir esası üzerine bir cemiyet teşkilatlanması devletin bütün idare mekanizmasını alakadar eden ve sıkı bir halk ve hükümet elbirliğini icap ettiren bir iştir (Köymen, 1939, s.41).

1923 yılında ekonomide ana hatları ile liberalleşme yani serbest piyasa ekonomisi uygulanması amaçlanmıştı ancak 1929 Büyük Buhranı neticesinde iktisadi devletçi politikalar gündeme geldi (Kahraman ve Şişmanoğlu, 2019, s.629). Devletçilik politikalarının başlaması ile ilgili olarak üç nedenin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunların ilkinin özel sektöre dayalı sanayileşmenin başarısızlığı olduğu söylenebilmektedir. İkinci nedeni ise tüm dünyayı etkileyen 1929 yılındaki Büyük Buhranın olduğu yadsınamaz bir gerçek olarak gündeme gelmektedir. Nihayetinde üçüncü önemli nedenin de dış konjonktür gelişmeleri olduğu unutulmamalıdır (Kahraman ve Şişmanoğlu, 2019, s.632).

Türkiye’de planlama çalışmaları 1930’lu yıllarda başlamış olup hem büyük buhranın getirdiği zorunluluk hem de gümrük oranları konusunda Lozan’ın getirdiği iktisadi yükümlülüklerin son bulmasıyla fırsat olarak görülen devletçilik uygulamaları bu sürece damga vurmuştur. Devletçiliğin uygulama aracı da planlama olmuştur (Şimşek, 2016, s.5). 1930’lu yılların başlamasıyla birlikte kalkınmanın gereği olarak görülen sanayileşmeye öncelik verilmiştir. 1930 yılında toplanan Sanayi Kongresi’nde Türkiye’nin sanayileşmek zorunda olduğu vurgulanmış ve sanayileşme iktisadi bağımsızlık için olmazsa olmaz bir koşul olarak benimsenmiştir (Şimşek, 2016, s.9).

1931 yılında toplanan Cumhuriyet Halk Fırkası Kurultayı’nda da devletçilik iktisadi örgütlenmenin temel ilkesi olarak parti programına dahil edilmiştir. 1930’lu yıllar artık önceki senelere göre farklı iktisat politikalarının hakim olacağı yıllar olmuştur. Devletin ekonomik yaşama müdahalesi artmış, ithalat ile karşılanan temel tüketim mallarının yurtiçi üretimi sağlanmıştır (Şimşek, 2016, s.9-10).

4.8.4. Devletçilik Düşüncesinin Halkçılık Anlayışındaki Yeri

Ülkü Dergisi’nde kanıtları ancak toplumsal politikalarla ilgili yazılarda bulunabilen halkçı devletçilik, devletin rolünü kamu hizmeti düşüncesi ile açıklanmaktadır. Toplumsal hizmetlerin sunumunda piyasa mekanizmalarının gündeme getirilmemiş olması dikkati çekmektedir (Kilim, 2007, s.186). Sanayi teşvik politikalarının ülkenin iktisadi kalkınmasına fazla etkisinin olmaması, ülkeyi yöneten kadronun yeni bir iktisadi politika geliştirmesine neden olmuştur. Buhranın iktisadi yaşamdaki etkileri ağır bir şekilde hissedilirken CHF hükümeti devlet işletmelerinin kurulmasına ilişkin planlar hazırlatmıştır (Deniz, 2012, s.253). Planlar devletin iktisadi hayattaki rolünü en üst düzeye taşımayı hedefleyen politikalardan oluşmuştur. Dünyada genelde devletçilik adı verilen iktisat

politikası, Türkiye’de böylece başlamıştır. “Devletçilik” düşüncesinin planlı bir şekilde hayata geçirilmesi, Türkiye’nin iktisadi devriminin başlangıcını oluşturmuştur (Deniz, 2012, s.253). Bu dönemdeki devletçilik uygulamaları, sadece devlet işletmeleri anlamına gelmemiştir. Uygulamalar çalışma hayatına yönelik sosyal politikaları da kapsamıştır. Ülke içinde yaşayan halkın refah ve mutluluğu ön planda tutularak yapılan planlar, Türkiye’de “devletçilik” uygulamaların düşünce yapısını oluşturmuştur. Bu doğrultuda Mustafa Kemal Paşa’nın dönemin başında İzmir CHF vilayet kongresinde iktisadi politikayı, “halkçı ve devletçi” olarak nitelemiştir (Deniz, 2012, s.253).

Mustafa Kemal Atatürk’ün buhran sonrasında Türkiye’nin iktisadi modelinde öngördüğü hedefleri toplumsal içeriklidir. Toplumun bütün kesimlerinde çalışan kişilere iş sağlanması (tam istihdam), hızlı ve dengeli sermaye birikimini sağlamak, dış ödemeler dengesini sağlamak, dengeli gelir dağılımı, enflasyonsuz yüksek kalkınma, bölgelerarası gelişmişlik farklarını gidermek, özel girişimin gelişmesine öncülük etmek, hızlı teknolojik gelişme için yabancı sermaye ile işbirliği yapmak, bunlara dayanarak Atatürk’ün öngördüğü dengeli ve planlı ekonomik kalkınmanın dinamiklerinden olan özel girişim işletmeleri ile devlet işletmelerini birbirlerinin amansız rakibi olarak değil tamamlayıcısı olarak görmek mümkündür (Şavlı, 1993, s.38-39).

4.8.5. Devletçi Anlayışın Eğitim Yapısına Etkisi

Cumhuriyetin eğitim felsefesinde temelde “fikri hür, vicdanı hür” birey yetiştirme anlayışı yer almıştır; çünkü Atatürk, cumhuriyetin “fikri hür, irfanı hür ve vicdanı hür” nesiller sayesinde ayakta kalabileceğinin farkındaydı. Bunun başarılı olabilmesi için bireyin etnik geçmişinden veya dini/mezhebi kökeninden bağımsız bir şekilde hareket edebilme ve karar verebilme yetkinliğine ulaşması hedeflendi. Bu nedenle özgür bireyin yetiştirilmesinin üzerinde özellikle durulmasında, böyle bir ferdin insanlara etnik ve dini kimliğine bakarak yaklaşmasına engel olunması ve kendisine sorulmasına izin verilmemesi gibi insani bir tavrın gelişmesi arzulanmıştır (Kenan, 2013, s.18-19).

Cumhuriyet döneminde eğitimde yaşanan diğer önemli bir uygulama da karma eğitimidir. 1924’te ilkokullarda, daha sonra 1928’de ortaokullarda, 1934’te liselerde ve 1937 yılında da köy ilkokullarında karma eğitime geçilmiştir (Kenan, 2013, s.21). 19. yüzyılın ortalarından itibaren başlayan okuryazarlığı kolaylaştırmak ve yaygınlaştırmak için Latin harflerine geçiş, arayış ve tartışmaları 1928’de noktalanmış ve Türkçe, Arap harflerini tarihe bırakarak yeni harfleriyle tanışmıştır. Yine aynı yıl ilk Türkçe hutbe okunmuş, bir

sonraki yıl Arapça ve Farsça dersleri okul müfredatından çıkarılmıştır. 1935'ten itibaren ilkokul müfredatına cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılapçılık ilkeleri eklenmiştir (Kenan, 2013, s.21).

Atatürk çağdaş bir devlet için siyasal inkılapların yeterli olmadığını, bunun için toplumsal ve kültürel atılımların yapılması gerektiğini biliyor ve bunları sırasıyla gerçekleştiriyordu. Bütün inkılaplarında milli egemenlik ilkesi ve milleti çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne çıkarma amacı taşıyan Atatürk, dilde de bu ilke ve amaç için hareket etmiştir (Demirtaş, 2008, s.164). Atatürk'ün tarihin yanı sıra dil üzerinde durduğu iki dönem olmuştur: İlki 11 Temmuz 1932'de Türk Tarih Kongresi'nin sonuçlarının konuşulması sırasında başlamıştır. Burada alınan kararla 12 Temmuz 1932'de "Türk Dili Tetkik Cemiyeti" kurulmuş, 26 Eylül'de bir Dil Kurultayı toplanması kararlaştırılmıştır. Bu dönem kurultay sonuçlarının uygulanmaya başladığı Ekim 1932'de sona ermiştir. İkinci dönem ise, Atatürk'ün Güneş Dil Teorisi ile meşgul olduğu 1935 yılının son aylarında başlamıştır. Böylece Türkçenin devlet kanalıyla sadeleştirilmesi için önemli adımlar atılmıştır (Demirtaş, 2008, s.164).

Eğitimin bir başka gelişmesi ise yükseköğretimde gerçekleşmiştir. Bu amaçla 1925'te Ankara'da Hukuk Mektebi'nin açılışını, 1926'da Gazi Eğitim Enstitüsü'nün, 1930'da Yüksek Ziraat Okulu'nun ve 1933'te Osmanlı döneminde ismi Darülfünun olan İstanbul Üniversitesi'nin açılışı takip etmiştir (Demirtaş, 2008, s.164-165). 1934'te Ankara Milli Musiki ve Temsil Akademisi açılırken 1935'te İstanbul'da bulunan Mülkiye Mektebi'nin adı Siyasal Bilgiler okullarına çevrilerek Ankara'ya taşınmıştır. Atatürk'ün öncülüğünde 1933'ten itibaren yapılan üniversite reformu 9 Ocak 1936'da Dil -Tarih ve Coğrafya Fakültesi'nin açılışı ile devam etmiştir (Demirtaş, 2008, s.165).

BÖLÜM V

SONUÇ

Eğitim kavramının tarihi insanlık tarihi kadar eskidir. İlkel toplumlardan bilginin ön planda olduğu günümüz post modern toplumlarına kadar eğitim kavramı, her toplumsal yapıda etkili olmuştur. Eğitim, insanlık tarihinin gelişimine paralel olarak ilerleme göstermiştir. Örneğin, ilkel toplumlarda avcılık ve toplayıcılık eğitimi ön plandayken post modern toplumlarda bilgi ve bilginin kullanımı öncelikli etkiye sahiptir. Eğitim kavramı, 1980 ve sonrası dönemde dünya toplumsal yapısında etkili olan neo liberal politikalara bağlı olarak büyük bir değişim geçirmiştir. Eğitim kavramının bünyesine halk eğitiminin daha çok yaygınlaşarak girmesi, eğitim literatürüne yetişkin eğitimi, yığın eğitimi gibi önemli kavramların yer edinmesi bu dönüşümün bariz göstergesidir denilebilir. Bu dönüşüme bağlı olarak her yaş grubundan birey örgün eğitime devam zorunluluğuna bağlı olmaksızın eğitim görme hakkına sahip olmuştur. Bu durum eğitim tarihinde önemli bir kırılma noktasıdır. Çünkü yetişkin eğitimi halk eğitimi uygulamaları, halkın ihtiyaçlarını ve isteklerini ön plana alan halkçı eğitim anlayışının gelişiminde önemli rol üstlenmiştir. Özellikle 2000 yılı ve sonrasında bilişim sektörünün gelişimine bağlı olarak eğitimde örgün eğitimin yanında uzaktan eğitime geçilmesi, halk eğitim merkezlerinde mesleki ve teknik kursların verilmesi halkçı eğitim uygulamalarından bazılarıdır.

Eğitim kavramıyla bağlantılı olan felsefi alan eğitim felsefesidir. Eğitim felsefesinde John Dewey, Hasan Ali Yücel önemli eğitim felsefecilerinden bazılarıdır. Özellikle John Dewey'in Amerikalı eğitim felsefesi olması, Köymen'in Atatürk döneminde Amerika'ya giden öğrenci grubunda yer alması ve Amerikan eğitim felsefesini analiz etmesi bunu Türk eğitim felsefesine uyarlaması önem arz etmektedir. Dewey de Köymen gibi geleneksel eğitim anlayışının öğreneni pasif bir nesne olarak görmesini ve öğrenenin öğrendiği bilgileri aynen ezberlemesi yönünden ciddi şekilde eleştirmektedir. Her iki düşünür de eğitimde modern eğitim yapısının uygulanması konusunda aynı düşünce yapısına sahiptir. Benzer şekilde Türk eğitim felsefesi tarihinde Milli Eğitim Bakanı olarak görev yapmış,

Atatürk dönemi sonrasında özellikle köyün ve köylünün mesleki ve teknik eğitiminde önemli rol üstlenen Köy Enstitüleri'nin kurucusu olan Hasan Ali Yücel bu alanın önemli isimlerinden biridir. Köymen, Yücel'in kurduğu Köy Enstitüleri'nin temel amacını, hedeflerini eserlerinde kaleme alarak eğitim görüşünü bu yönde oluşturmuştur.

Türk Eğitim Tarihinde; Eğitim düşüncesinin kırılma noktası, Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışının benimsenmesiyle olmuştur. Özellikle Cumhuriyet dönemi öncesi eğitim yapısının ilerlemeyi ve gelişmeyi padişah ve çevresinde görmesi; demokratik devlet yapısını, kalkınmaya ve çağdaşlaşmaya dayalı eğitim yapısını yok sayması; Cumhuriyet döneminin ilerici, demokratik devlet yapısını hakim kılan, kalkınmayı ve çağdaşlaşmayı başta eğitim olmak üzere her alanda uygulamaya çalışan eğitim yapısının oluşumuna zemin hazırlamıştır. Osmanlı Devleti zamanında eğitim alanında hizmet veren “Enderun, medrese” gibi kurumların ve gayrimüslim nüfusun eğitimi amacıyla kurulmuş olan yabancı okulların Cumhuriyet döneminde kapatılması, Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışının benimsenmesinde hatta bu anlayışın devletçi eğitim politikalarında uygulanmasında önemli bir yere sahiptir. Cumhuriyet dönemi eğitim anlayışının önemseydiği demokrasi, halk eğitimi, kalkınma gibi kavramları baz alarak bunu kendi eğitim düşüncesine uygulayan önemli eğitim düşünürlerinden biri Nusret Köymen'dir. Köymen, bunu yaparken geleneksel eğitim anlayışını sert bir şekilde eleştirir. Çünkü Köymen, geleneksel eğitim anlayışının ezberci, durağan, gelişime açık olmayan, eğitim alan kişileri pasif bir nesne olarak gören bir yapıya sahip olduğunu söylemektedir. Köymen, geleneksel eğitim anlayışının temel varsayımlarının çürütülüp toplumda modern, ilerici eğitim anlayışının temel varsayımlarının inşasında Cumhuriyet döneminde eğitim ve öğrenim alanında yapılan inkılapların önemine dikkat çekmektedir. 1924 yılında Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tek tip eğitim sistemine geçilerek eğitimdeki çift başlılığa son verilmiştir. 1928 yılında Latin Alfabesinin kabulü, Türk halkının harfleri öğrenmelerinde büyük kolaylık sağlamıştır. 1929 yılında Millet Mekteplerinin açılmasıyla Türk toplumunda okuma yazma bilmeyen kişilerin okuma yazma öğrenmelerinin yolu açılmıştır. Benzer şekilde 1932 yılında Halkevlerinin açılmasıyla günümüzde sivil toplum kuruluşlarıyla koordineli çalışan halk eğitim merkezlerinin mesleki ve teknik eğitim kurslarının amaçları hedeflenmiştir. Atatürk'ün köylü insanına verdiği önem ve “Köylü milletin efendisidir” sözü dikkate alınarak Türk köylüsüne dünya toplumları içinde hak ettiği değeri vermek amacıyla 1940 yılında Köy Enstitülerinin açılması bunun açık kanıtıdır denilebilir.

Köymen, geleneksel eğitim anlayışının temel eksikliklerine değinerek bu eksikliklerin giderilmesinde modern eğitim anlayışının önemine dikkat çekmektedir. Ona göre, modern eğitim anlayışı geleneksel eğitim anlayışının aksine eğitimde bireylerin araştırmacı, sorgulayıcı özelliklerini geliştirmeyi hedeflemektedir. Köymen, eğitim sürecinde bireylerin aktif olmasını, eğitimin dinamik bir yapıya bürünmesini, her türlü yeniliğe ve gelişime açık olması gerektiğini ifade etmektedir.

Köymen, Cumhuriyet öncesi dönemde halkın siyasal katılımının yok denecek kadar az olduğunu söylemektedir. Bu dönemde halk iradesinin yok sayılması Türk toplumsal yapısında “demokrasi” fikrinin ortaya çıkışında etkili olmuştur. Köymen, demokrasinin gelişiminde, benimsenmesinde halk eğitiminin önemini belirtmektedir. Cumhuriyet döneminde demokrasi bilincinin yerleşmesi için Saltanatın kaldırılması, Halifeliğin kaldırılması vb. inkılapların yapılmasında, halkın Cumhuriyet rejiminin gerektirdiği niteliklere sahip olmasında, halka Atatürkçü düşünce yapısının aşılmasında “halk eğitimi” önemli bir yere sahiptir.

Köymen’in eğitim görüşünün oluşumunda “halk eğitimi”, “demokrasi” gibi kavramların yanında “köycülük” kavramı da hayati öneme sahiptir. Köymen, şehir toplumsal yapısının sosyo-kültürel, ekonomik gelişiminden ziyade köy toplumsal yapısının sosyo-kültürel, ekonomik gelişimine odaklanmaktadır. Köyü ve şehri sosyal ve kültürel, ekonomik yönlerden karşılaştırmaktadır. Köymen, köy-şehir karşılaştırarak köyün şehre göre eksik kalan durumunu saptamaktadır. O, bunu yaparken şehrin köye göre sosyo-kültürel, ekonomik yönden gelişmişliğini baz alarak köyü şehir gibi her açıdan modern, ilerici, refah seviyesi yüksek bir toplum yapısına kavuşturmayı hedeflemektedir. Köymen, Meksika’nın köycülük alanında tarihsel süreçte gelişmesinin önünü açan “kültür heyetleri” ne dikkat çekmektedir. Benzer şekilde Amerika Birleşik Devletleri, Danimarka, gibi gelişmiş toplumların köycülük açısından yaptıkları, diğer gelişmekte olan toplumlara özellikle de Türk toplumuna örnek olması bakımından önem arz etmektedir. Köymen, Türk köyünün köycülük alanında dünya toplumları ile rekabet edecek duruma gelmesi için devletin bu alanda yapılan çalışmaları örnek olarak sosyo-kültürel, iktisadi açıdan belirleyeceği strateji ve politikaları bu doğrultuda uygulamaya koymasını gerektiğini ifade etmektedir.

Köymen, “kalkınma” kavramının öneminden bahsetmektedir. Köymen’in kalkınmadan kastettiği köyün kalkınmasıdır. Ona göre; Türk toplumunda köyün kalkınmasında, köylünün bilinçlenmesinde “köy öğretmeni”, “köy misyoneri” ne önemli görev

düşmektedir. Köylünün her açıdan eğitiminde ve gelişiminde, köyün topyekün kalkınmasında köy öğretmeni ve köy misyoneri rehber görevi görmektedir.

Köymen, eğitim görüşünün ana eksenini oluşturan halk eğitimi, demokrasi, köycülük, kalkınma vb. kavramları Atatürk'ten esinlenerek oluşturmuştur. Köymen'e göre, Atatürk ileri görüşlü, halkı için savunduğu düşünceden ödün vermeyen, büyük bir önder aynı zamanda halk eğitimcisidir. Ona göre, Atatürk'ün Türk halkının mutluluğu, huzuru, modernleşmesi için yaptığı inkılaplar dünya toplumları adına örnek teşkil etmektedir. Sonuç olarak; Köymen, Cumhuriyet döneminde meydana gelen sosyal ve kültürel, siyasal, ekonomik gelişmelere bizzat tanık olan biri olarak, kaleme aldığı eserlerinde o dönem öncesi toplumsal yapıyla, o dönemde meydana gelen toplumsal yapıyı her açıdan karşılaştırmıştır. Bunu dünya toplumlarının geçirdikleri gelişim aşamalarını dikkate alarak, halk eğitimi, demokrasi, kalkınma gibi eğitim literatüründe önem arz eden kavramların tarihsel süreçte geçirdikleri dönüşümü baz alarak, eserlerinde bu kavramları Atatürkçü düşünce sisteminin gerektirdiği bir yapıda ele alarak yapmıştır denilebilir.

KAYNAKLAR

- Akandere, O., Yıldız, N. (2017). Köy enstitülerinin ideolojik yapısı. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 35, 275-316.
- Aktaş, E., Özdemir, Y. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e). *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (TAED)*, 45, 235-262.
- Aktaş, M. (2015). Demokrasi kavramına eleştirel bir bakış. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 87-105.
- Akyol, A., Tolunay, A. (2006). Kalkınma ve kırsal kalkınma: Temel kavramlar ve tanımlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 7(2), 116-127.
- Albayrak, M. (1994). Millet mekteplerinin yapısı ve çalışmaları (1928-1935). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10(29), 471-483.
- Altan, S. (2020). Cumhuriyet dönemi kentsel kalkınma çalışmaları: Iğdır örneği. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 39(67), 625-644.
- Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin kuruluşu ve tarihsel işlevi. *Atatürk Yolu Dergisi*, 6(23), 261-281.
- Arslangilay, A. S., Özdemir, M. Ç. (Ed.). (2019). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Pegem.
- Atagenç, İ., Ö. (2019). Kemalist halkçılığın analizi: Yeni bir yorum denemesi. *Memleket Siyaset Yönetim (MSY)*, 14(32), 53-74.
- Aydın, Z. (2019). Cumhuriyet dönemi öncesi köycü söylemlerin halkçılık ilkesine dönüşümü. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi (KOUSBAD)*, 9, 27-42.
- Aydoğan, P. (2018). Yunus Nadi ve köycülük düşüncesi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2, 419-452.
- Aykaç, N., Deveci, Ö. (2019). Temel eğitimde yaşanan sorunları inceleyen çalışmaların değerlendirilmesi: Bir meta-sentez çalışması. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi (ENAD)*, 1, 277-301.
- Babadağ, G., Sarıbaş, S. (2015). Temel eğitimin temel sorunları. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 3(1), 18-34.
- Bilir, M. (2003). Köy enstitüleri sisteminde toplum kalkınması süreci. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 10.

- Bulut, M. (2003). 1929 Dünya ekonomik buhranı ve Türkiye'de devletçiliğe geçiş. *Bilig*, (26), 77-101.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç, E. Akgün, Ö. Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem.
- Coşgun, M., Zarplı, Ç. (2015). Atatürkçü demokrasinin demokratikliği tartışmaları. *Akademik Bakış Dergisi*, 49, 45-59.
- Çankaya, N. (2019). *Halk eğitim merkezlerinde eğitim alan yetişkinlerin motivasyonuna etki eden unsurların incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Çelikel, B. (2008). Fazlur Rahman'da eğitimin tanımı ve hedefleri, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi DEÜİFD*, 27, 71-89.
- Çetin, B. (2014). *Eğitim ve kalkınma ilişkisi: Türkiye örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Demirtaş, B. (2008). Atatürk döneminde eğitim alanında yaşanan gelişmeler. *Akademik Bakış Dergisi*, 1(2), 155-176.
- Deniz, Ö. (2012). Türkiye'de devletçilik döneminde sosyal politikaların gelişimi (1930-1940). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(22), 246-269.
- Doğan, E. (2019). II. meşrutiyet döneminden cumhuriyetin kuruluş yıllarına halkçılık fikrinin gelişimi. *İnsan ve İnsan*, 6(20), 131-144.
- Duman, E. (2011). *Krizlerin anatomisi: 1929 ekonomik buhranı ve 2008 küresel krizinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Efe, A. (2011). Erken dönem cumhuriyette çağdaşlaşma/modernleşme çabaları. *Türk Yurdu Dergisi*, 31(292), 100.
- Erbay, E., R. Hemen, B. (2019). 1929 ekonomik buhranının Türk ekonomisine etkileri ve buhran döneminde keynesyen yaklaşım. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 124-130.
- Ercan, R., Özbaş, M., Talas, M. Sağlam, M., Yanıklar, C., Ergun, C., Biçer, B., Dikici, E., Özbey, K., Avcı, M. G., Çelikkol Ö., Apalı, Y. (Ed.). Avcı, N. Erjem, Y. (2018). *Eğitim Sosyolojisi*. İstanbul: Lisans.
- Ercins, G. (2012). Türkiye'nin demokratikleşmesinde toplumsal sorun alanları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1), 79-102.
- Ereş, F. (Ed.). (2019). *Yetişkin eğitimi ve hayat boyu öğrenme*. Ankara: Pegem.
- Eyyupoğlu, İ. (2017). Köy enstitülerinin kuruluşu ve Pulur köy enstitüsü öğrencilerinden Muammer Genç'in anıları. *Atatürk Dergisi*, 6(1), 1-21.

- Günay, D. Eğitim Felsefesine Bir Yaklaşım. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 131-137.
- Hesapçioğlu, M. & Durmuş, A. (Ed.). (2006). *Türkiye’de eğitim bilimleri: Bir bilanço denemesi*. Ankara: Nobel.
- İlyas, A., Kızılkaya, O. (2013). Osmanlıdan cumhuriyete geçiş sürecinde solidarist korporatizmin Türk sosyal hayatına yansımaları. *Turkish Studies*, 8(11), 203-217.
- Kahraman, S., Şişmanoğlu, G. (2019). Atatürk dönemi iktisadi devletçi sanayileşme politikaları. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 627-656.
- Karakuş, G. (2018). Osmanlıdan cumhuriyete toplum sözleşmesi ve halkçılık. *International Journal of Social Inquiry*, 11(2), 197-217.
- Kaya, H. E. (2015). Türkiye’de halk eğitimi merkezleri. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 3, 268-277.
- Kayıran, M., Metintaş, M. Y. (2016). 1929 dünya ekonomik krizinin Türk tarımına etkileri ve 1931 birinci Türkiye ziraat kongresi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23, 33-82.
- Kenan, S. (2013). Türk eğitim düşüncesi ve deneyiminin dönüm noktaları üzerine bir çözümleme. *Osmanlı Araştırmaları/The Journal of Ottoman Studies*, 1-31.
- Kilim, E. E. (2007). Ülküde devletçilik ve planlama. *Memleket Siyaset Yönetim*, 2(5), 175-191.
- Koroğlu, E. K. (2017). Türkiye’de popülist söylemin kaynakları: Halkçılık, köycülük ve Anadoluçuluk. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(13), 351-361.
- Köşker, A. (2019). *Demokrasi nedir? Çeşitleri, kökeni ve tarihsel gelişimi*. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, İstanbul.
- Köymen, N. (1934). *Halkçılık ve köycülük*. Ankara: Tarık Edip ve Ş. Kütüphanesi.
- Köymen, N. (1934). *Köycülük esasları*. Ankara: Tarık Edip ve Ş. Kütüphanesi.
- Köymen, N. (1934). *Köycülük rehberi*. Ankara: Tarık Edip ve Ş. Kütüphanesi.
- Köymen, N. (1934). *Meksika’da köycülük*. Ankara: Tarık Edip ve Ş. Kütüphanesi.
- Köymen, N. (1935). *Köycülük programına giriş*. Ankara: Tarık Edip ve Ş. Kütüphanesi.
- Köymen, N. (1939). *Cemiyet teşkilatlanmasında köy ve şehir yahut devletçiliğin esasları*. Ankara: Tarık Edip ve Ş. Kütüphanesi.
- Köymen, N. (1939). *Türk köyünü yükseltme çareleri*. Ankara: Çankaya.
- Köymen, N. (1952). *Demokrasiyi kurtaralım demokrasiyi kurtaracak halk eğitimidir*. İstanbul: Türkiye.
- Köymen, N. (1952). *Köy kalkınması Yunanistan’dan bir misal*. İstanbul: Türkiye

- Köymen, N. (1956). *Eğitim sosyolojisi*. İstanbul: Türkiye.
- Köymen, N. (1956). *Halk eğitimi rehberi*. Ankara: Türkiye.
- Köymen, N. (1960). *Büyük aydınlığa doğru*. İstanbul: Türkiye.
- Mert, Ö. (2017). Harf inkılabının gerçekleştiği süreçte Atatürk'ün Tekirdağ'ı ziyaretinin basındaki yansımaları. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 17(34), 191-214.
- Miller, R. (2005). Bütüncül eğitimin felsefi kaynakları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3(10), 33-40.
- Oran, T. (2009). *1929 ekonomik krizinin İstanbul, İzmir ve Ankara üzerindeki etkileri*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, M. (2008). John Dewey'in eğitim felsefesi. *Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sertel, S. (2016). Bingöl halkevi ve faaliyetleri (1936-1951). *Tarih ve Gelecek Uluslararası Hakemli Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 50-81.
- Sözer, M. A. (2019). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Pegem.
- Şahin, M. (1992). Bir halk eğitim çalışması örneği olarak millet mektepleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 213-234.
- Şavlı, R. (1993). *1929-1930 dünya ekonomik buhranı ve Türkiye'ye yansımaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul.
- Şeren, M. (2008). Köye öğretmen yetiştirme yönüyle köy enstitüleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 203-226.
- Şimşek, G., & Mercanoğlu, C. (2018). Bir "Planlama Örneği" olarak köy enstitüleri deneyimi. *Planning*, 28(3), 261-281.
- Şimşek, O. (2016). Türkiye'nin planlama ile tanışması: Devletçilik dönemi üzerine bir inceleme. *Artvin Çoruh Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 1-21.
- Taşkesen, Ü. S. (2006). *Hasan Ali Yücel'in eğitim felsefesi ve Türk milli eğitimine katkıları*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Tomar, A. (1996). *Cumhuriyet döneminde köy kalkınmasına yönelik çalışmalar ve kamu örgütlenmesi*. Türkiye 2. Tarım Ekonomisi Kongresi, 2, 253-264.
- Tunca, E. A. (2006). Türk harf devriminin halka tanıtımı çalışmaları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 111-122.

- Türkoğlu, A., Uça, S. (2011). Türkiye’de halk eğitimi: Tarihsel gelişimi, sorunları ve çözüm önerileri. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 48-62.
- Uluskan, S. B. (2010). *Atatürk’ün sosyal ve kültürel politikaları*. Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Uzunkaya, S. Ş. (2018). Atatürk dönemi ekonomi politikalarına yönelik yapılmış olan çalışmaların analizi. *Ekonomi, İşletme ve Maliye Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-25.
- Yazar, T. (2012). Yetişkin eğitiminde hedef kitle. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 21-30.
- Zabun, B. (2019). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara: Pegem.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..